



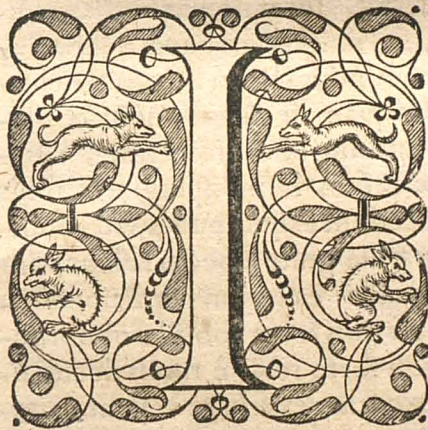
DESCRIPTIONIS
INDIÆ OCCIDENTALIS
LIBER PRIMVS.

De Insulis Oceanicis.

INSULA S. IOANNIS DE PORTU RICO.

CAP. I.

Insula S. IOANNIS situs, magnitudo, cæli solique natura.



INSULAM quam olim incolæ atque accolæ *Boriquen* appellabant, Christophorus Columbus secunda sua navigatione anno 1493 primo adit & S. Ioannis Baptistæ nomini dedicavit. Distat ab Insula Hispaniola versus ortum quindecim aut sedecim milliaria Hispanica (leucas sive leguas vulgo, quarum septemdecim cum semisse in gradum computant) ab Americæ Australis Continente & Pariæ promontorio versus Arctum (uti ab aliquibus observatum) centum triginta sex, paulo autem pauciora à *Coquibocoa* altero eiusdem Continentis angulo. Australe illius latus ultra decimum octavum, Septentrionale paulum intra decimum nonum gra-

Her.d.t.
l.7.c.13.

Her.d.t.
l.10.c.16.

10. dum latitudinis Septentrionalis jacet: Pater triginta (aut ut aliis placet triginta quinque) leucas in longitudine, ortum atque occasum inter, viginti autem in latitudine; formæ pene quadratæ, altera tamen parte longior. Cæli temperies per jucunda; (præterquam Decembri & Ianuario) neque nimis æstibus torretur, nec immodicis imbribus humectatur, nisi forte æstivis mensibus ab exitu nimirum Maij ad Septembrem; Mense quoque Augusto & Septembri gravibus interdum tempestatibus & subitis procellis vexatur, (*Huracanes* vocant,) & ab infesto Aquilone hîc sata nonnunquam aduruntur. Solum dives & pascuis lætum, nisi à Guajabis arboribus plurimum detrimenti acciperet: hæc arbor in aliis quoque insulis atque Continente frequens, fructus fert instar pomorum, cortice subfusco, carne rubente & plurimis granulis referta, quæ delapsa in solum, abundantia fimi & glebæ ubertate, statim succrescunt tantumque sensim incrementum capiunt, ut planiciem pene omnem sylvarum densitate occupent & graminis incrementum sua opacitate impédiant. Quanquam alias hæc arbor & illius fructus non sit inutilis, ut alibi dicemus. Huic malo accedit alterum longe gravius, quod armenta cæteraque animalia natura sua domestica, ita efferentur ut domari amplius nequeant. Terra maxima sui parte modicis collibus intumescit, media autem pene regione in altissimos montes assurgit (*la Sierra del Loquillo* vulgo vocatur Hispanis) qui ab orientiori Insulæ cornu, decem supra primariam urbem leucis versus Euronotum, incipientes, uno & continuo ductu per ipsum Insulæ dorsum, ad latus usque occidentale sese exporrigunt, & haud procul ab urbe S. Germani terminantur.

A

Fluvii

Fluvii hic frequentes, & præcipuus (ut Oviedo placet) *Cairabon*: ei proximus *Bayamon* qui versus Boream descendit, & è regione arcis quæ portui præcipuæ urbis imminet, sinui maris miscetur: *Luisa* deinde atque *Toa* ab uno fonte, qui ad radices *Guayamo* montis scaturiens (quindecim aut sedecim leuc. ab urbe versus ortum) uno primum alveo versus Arctum descendit, multos utrimque amniculos recipiens, ad *Carvas* montem usque; ibidemque se dividens, uno alveo *Luisam* municipium præterlabitur; altero versus *Corum* se flectens, & jam *Toa* (nam supra divortium incerti est nominis) in portum ejusdem urbis sese exonerat. Denique *Guiane*, *Arezibo*, *Guabiabo*, aliique; quorum nonnulli haud incommodos portus minoribus majoribusque navigiis aperiunt: præter innumeros torrentes, quorum quidam etiam sunt auri- 10
feri; omnium autem opulentissimi & maxime celebres fuerunt *Manatuabon* & *Cebuco*. Non defuerunt olim ditissima argenti auri que metalla, quæ hodie aut sunt exhausta aut operarum inopia negliguntur.

Præter arbores quas cum cæteris insulis communes habet, quædam hic primum observatæ, inter quas excellit *Tabernaculo* vel *Taborucu*, candidi cujusdem bituminis ferax, ad navigia impicanda peridonei, pictoribus utilis, & ad vulnera, artuumque vitia, quæ è frigore nata, sananda pene singularis. Secundas fert *Maga* ligno durissimo, & cariei quam minimum obnoxio, quo ad fabrilis opera utuntur: nisi forte utraque hac potior censenda est arbor, quam Lignum sanctum vocant, à *Guaiacæ* non multum diversa (eandem quippe negat *Oviedus*) & eisdem facultatibus pollens ad- 20
versus luem veneream, si decoctum illius rite sumatur. Accedunt frutices duo: *Higillo pintado*, cujus foliorum succus vulnera potenter conglutinat: & frutex *S. Mariæ*, superiori medendi facultate haud quaquam inferior. Inter noxias herbas eminet *Quibei*, foliis aculeatis, flore violarum æmulo, sed oblongiori, quæ à feris devorata præsentissimum adfert exitium. Fruticeta item multa juxta littora nascuntur, quæ poma quædam ferunt piscibus exitiosa si in aquam decidant; quin & umbra illius fruticis admodum nocet hominibus, si sub illo obdormiverint, *Macanillo* vocant; sunt autem arbores modicæ, quæ ramos humi spargunt, foliis pene pyri nostratis; ferunt plurimos flores quibus succedunt exigua poma, sed rotunda & producta atque pauxilla rubedine distincta, quæ illa grata aspectu reddit; ad- 30
hæc odore tam suavi, ut vix ulla res illis comparari possit, cæterum perniciosissima & lethalia; ipsaque arboris umbra adeo noxia est, ut si quis forte sub illa obdormiscat, toto corpore infletur horrendum in modum; & si forte roris è ramis decidentis gutta cutem tangat, eam instar aquæ erodentis excoriat: ex fructu venenum immedicabile faciunt Barbari.

Reperitur hic & alia arbor, quam Insulares vocant *Guao*, & Mexicani, quibus & familiaris est *Tletlatian*; fert folia rubra, villosa & quæ numquam decidunt, crassaque cum multis venulis ignei coloris: fructus illius viridis, forma & mole similis fructui *Arbuti*. Succus hujus arboris est causticus, ideoque omnia animalia quæ sese huic affricant, amittunt pilos; hominesque juxta ac bestia, si sub illa somnum ca- 40
piunt, eandem jacturam patiuntur; & si forte succus aliquod membrum contigerit, exulcerat illud, tanta est vis pestiferæ hujus plantæ. Materiem illius inferunt Europæ, ob peregrinum illius colorem, qui virorem calchanti æmulatur, solentque lectorum fulcra ex illa facere, quia cimicibus putatur inimica, verum fabrorum manus & ora ita inflantur, dum illam contrectant, ut multis diebus non detumescant.

Præcipuæ hujus Insulæ divitiæ largus cannarum sacchari, gingiberis, cassiæ solutivæ proventus, & maxima tergorum taurinorum copia: tantum enim incrementum tauri vaccæque fecerunt, ut tergorum solummodo causa necentur, carnibus sub dio canibus & volucribus relictis; hæc Hispani incolæ mercibus Europeis ditissimo commercio mutant; nam de indigenis hujus Insulæ qui quondam innumeri 50
fuerunt, aut nullos aut perpaucos Hispanorum sævitia fecit reliquos; unde supervacaneum foret, de illorum ingeniis, moribus aut religione quicquam nunc dicere.

CAP. II.

Urbes Hispanorum in hac Insula, quarum Metropolis Porto Rico.

HÆc insula anno cIo Io x ab Hispanis primum habitari cæpit, sub præfecto *Ioanne Poncio Legion.* qui ab insulanis & principali ipsorum Regulo *Agueybana* humaniter acceptus & multis muneribus auctus, locum coloniæ ad plagam septentrionalem cepit, unam à mari & præcipuo portu (quem divitem dicunt) leucam, vocavitque illam *Caparram*: sed ob incommodiorem situm & difficiles aditus, post annos decem aut duodecim municipium hoc desertum fuit, & coloni traducti *Guanicam* haud procul à loco ubi hodie *S. Germani* municipium cernitur: qua rursus relicta, haud procul *Aguada*, municipium *Sotomajoris* condiderunt, & demum apud *S. Germanum* conquieverunt. Anno autem cIo Io xiv Regis Hispan. mandato exigua insula, quæ portum præcipuum concludit, jactis in alveum qui interluit molibus, & aggere perducto, cum majori conjuncta, initium dedit primariæ urbi, quam à portu cui adjacet, *Porto rico* hodieque appellant. Sita est hæc urbs ad septentrionalem hujus insulæ plagam, octodecim gradibus & aliquot scrupulis ab æquatore versus Arctum; nullo quidem muro vallove septa, cæterum egregie structa, plateis latis, & domiciliis ad Hispaniæ normam, raris fenestris, sed late patentibus ostiis, quibus auram admittunt, quæ ab octava matutina ad quartam pomeridianam æstum temperat atque refrigerat, quum ab hora illa quarta ad mediam usque noctem hic supra modum ferueat. Templum habet cathedrale elegantis structuræ, duplici columnarum ordine, sed minoribus fenestris, quibus ob vitreorum defectum tenuissima tela cannabina obducta est: & duas minores capellas (ut vocant:) versus boream haud procul ab urbe, Dominicanorum cænobium. Portus illius amplus, tutusque adversus incerta ventorum, etiam hostiles incursum; angustis enim faucibus oceanum admittit, quibus validum castellum imminet, novis operibus anno cIo Io xc mandato Regis Hispan. auctum & firmatum, machinis omnique bellico apparatu egregie instructum. Eidem, sed interius, ad eam urbis partem quæ Africum adspicit, aliud castellum adsidet, (*Fortalezam* vulgo vocant:) in quo regii thesauri & apparatus bellici reconduntur: Reliquum hujus minoris insulæ denso luco pene invium est, præter aream unam, & semitas quæ ad aggerem ducunt: huic autem duo minora castella adjacent, ad hostem si ab hac parte versus urbem iter moliatur, arcendum.

Tentavit hanc urbem fortissimus Eques *Franciscus Dracus* anno cIo Io xc v sed frustra, nam portum cum pluribus celocibus & scaphis ingressus, naves quidem hostiles in anchoris stantes exussit, urbem autem capere non potuit, sed quadraginta aut quinquaginta suorum desideratis, alio discessit. Illustris autem Cumbriæ Comes anno cIo Io xcvi militibus suis in majoris insulæ littus expositis, difficillimo itinere ad aggerem progressus, primo impetu castella quæ aditum muniunt expugnavit; deinde urbem pene vacuam levi discrimine ingressus, arcem quoque quæ portus faucibus imminet, post octo dierum obsidionem deditione accepit. Statuerat quidem hic pedem figere & coloniam Anglorum deducere, verum quadringentis militibus brevi tempore variis morbis extinctis, mutato consilio discessit, urbemque pene integram relinquens, opima spolia & machinas bellicas majores ad minimum septuaginta (ut Angli narrant) abduxit.

Anno denique cIo Io cxxv *Balduinus Henricides* Edamensis exconsul, & classis quam societas Indiæ Occidentalis è Confœderato Belgio sub finem superioris anni suis in Brasilia laborantibus subsidio miserat, Generalis præfectus, cum septem & decem navibus, numero licet militum & classiariorum variis morbis & diuturniore atque permolesta navigatione multum imminuto, ausu plane heroico, inter faucium angustias & castelli imminentis fulgura, (quod nullus hæctenus cum majoribus navigiis tentare ausus fuerat) eluctatus, sua tantum navi nonnihil conquassata, & per exiguo reliquarum damno, in interiori portu anchoras jecit & cum ducentis quinquaginta militibus, & quadringentis navalibus sociis in terram exscendens, statim urbe est potitus, civibus noctu dilapsis, quorum ii qui arma ferre poterant in arcem, reliqui

in majorem insulam se subduxerant: Inde & castellis minoribus captis, ne hostem à tergo expectare cogeretur, aggerem rescidit & arcem principalem ducto vallo, & machinis bellicis dispositis oppugnavit. Verum quum præfidiarii fortiter se tuerentur, & noster cum tam parva militum manu (nam unam è præcipuis navibus cum cxxx militibus & multo apparatu bellico desiderabat) urbi cæterisque munimentis & tot aditibus custodiendis nequaquam sufficeret, seque arci tam validæ vi expugnandæ, multo minus inopia commeatuum ad deditioem cogendæ imparem videret, (præsertim quum jam subvectiones è majori insula impedire non posset;) de receptu licet multum invitus cogitare cæpit, & machinis omnibus, quæ ipse exposuerat, quæque in urbe invenerat, in naves impositis, spoliis lectis & urbe pene deleta, septem item hostilibus navibus quas in portu deprehenderat exustis, militari ordine se recepit & ventum commodum præstolatus per easdem angustias, unica tantum navi, quæ vado impingens cursum tenere non potuerat, in ipsis portus faucibus, nautarum potius desidia, quam hostium virtute amissa, ovans discessit.

Her. d. 4.
l. 5. c. 3.

Secundum locum obtinet municipium *S. Germani*, olim *nova Salamanca*, in quod ut jam dixi *Guanica* incolæ commigrarunt; distat à littore Occidentali leuc. iv, à Metropoli versus Africum xxx: exiguum oppidum & parum munitum, ideoque aliquoties à Gallis direptum; ad mare stationem tantum habet, eamque incommodam & malefidam, ubi *Guaorabo* amnis effluit.

Tertium oppidulum *Arreçibo* dicitur, xxx circiter leuc. à Metropoli situm versus Occidentem.

Sunt præterea in hac insula nonnulli pagi & varia prædia (*Estancias* Hispani vocant) & incolæ, prout res Americanæ se habent, satis frequentes, siquidem anno c1610 x referente illius præfecto *Didaco Menesio de Valdes* in hac insula mille quingenti censebantur, qui arma ferre poterant & inter eos octuaginta equites; præter milites quos Rex suis stipendiis alebat, pene ducentos. Alij minorem longe numerum produunt & vix mille quingentas animas in tota insula reperiri autumant.

C A P. III.

Portus & ora maritima Insulæ S. IOANNIS; & de MONA.

PA V C O S pro sua magnitudine habet portus, rarasque & infidas stationes: quia mare quod septentrionale latus cingit vorticosum est, & tota illa plaga aquilonibus exposita; ne tamen quicquam temere prætermisisse videar, oram maritimam à Portu Rico legam & portus stationesque prosequar, ordine quo jacent: ad orientem ergo illius primus portus appellatur *Luisa*, sive à fluvio qui ibi exit nomen acceperit, sive ipsi dederit: alter *Canoba*; tertius *la Cabeça* ad orientalem angulum qui septentriones adspicit, cui eminentissima juga montium *del Loquillo* imminent. Hinc littus versus austrum flectitur, in ora autem hac quæ orientem adspicit, duo tantum portus occurrunt *S. Iacobi* & *Yabucoa* trium circiter leuc. intervallo discreti. Obja-cent huic orientali Insulæ plagæ variæ insulæ, quas communi nomine *Virgines* appellant, de quibus suo loco postea dicturus sum: capiti porro australi hujus lateris insula exigua *Boyque*. Hinc jam ora versus occidentem retrocedit, austro exposita; primoque aperit portum *Guayama*; sequuntur deinde fluvii *Neabon* & *Xavia*; & sex à posteriore hoc leuc. *Guadianilla* portus, eique magis versus Occidentem leuc. amnis quem vulgo *de Mosquites* vocant, & paulo ulterius *Guanica*; & sex ab hoc leuc. Occidentale insulæ promontorium *Cabo Roxo*, australem hanc plagam terminans: juxta quod salinæ aliquot ab Anglis observatæ: huic australi plagæ etiam insulæ aliquot obversantur, exiguæ admodum, *Santana*, *Haberiana* atque *Bomba del inferno*. A promontorio Roxo ora ab austro ad arctum revertitur & littoribus paulatim recedentibus, sinus in modum incurvatur, & primo portum *de Pinos*, deinde *de Mayaguez* & paulo ulterius finum *S. Germani* veteris pandit, qui navigantibus per opportunus est ob vicinam vallem optimorum Auranciorum, limonum & similium feracissimam: sequitur ad eandem plagam *Guanabo* fluminis ostium, quod ab aquandi opportunitate *Aguadam* vulgo nominant; dein & *Guahataca* portus haud longe ab altero Occidentali promontorio,

cap. 18.

montorio, quod septentriones respicit. Occidentali huic insulæ lateri objacet *Mona* Mona. modica insula ad altitudinem XVIII grad. aut paulo minus, & altera hac minor vulgo *Monico*. *Mona* æquali pene intervallo inter insulam hanc S. Ioannis & Hispaniolam interjacet, illi tamen propior; tres leucas aut paulo plures ambitu suo complectitur, plano atque humili solo, & (uti à nostris observatum invenio) falso & maxima sui parte petroso; versus Septentriones tamen nonnihil assurgit: non habitatur, licet arboribus frugiferis referta sit & optimos fructus ferat, præsertim aurantia mala mole & bonitate præstantia. Objacet huic plagæ altera insula vel potius scopulus, *Zaccheo*, Zaccheo. pene è regione Guahatacæ, volucrum tantum statio. Ab occidentali promontorio 10 quod arctum respicit, redit ora versus ortum, in qua sunt fluminum aliquot ostia & nominatim *Camay*, *Cibuco*, *Bayamon* atque *Toæ*, quæ duo posteriora in sinum atque portum Metropoleos influunt, à qua hanc oræ maritimæ descriptionem inchoavi.

HISPANIOLA.

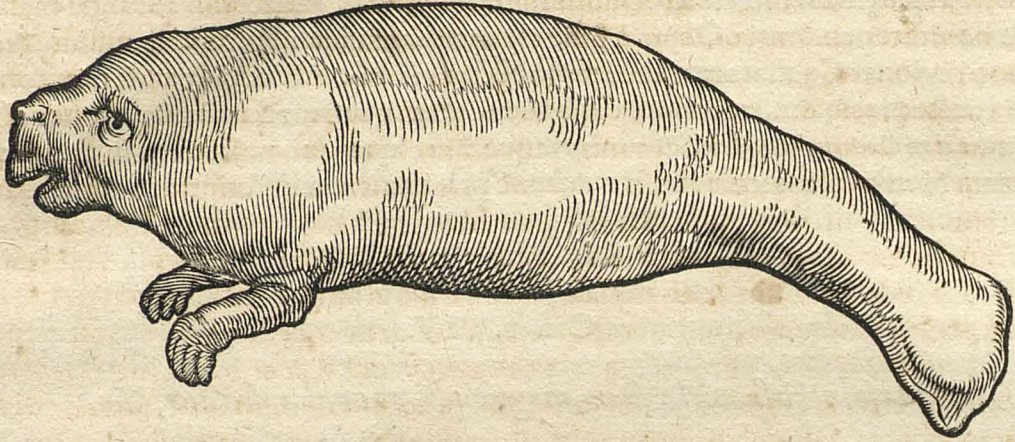
CAP. IV.

Insula Hispaniola situs, magnitudo, animalia, fructus, &c.

20 **I**NSULA olim indigenis atque accolis *Ayti* & *Quisqueia* dicta, quam *Columbus* Her. d. r. l. 3. c. 3. prima sua expeditione adivit, jacet intra decimum octavum & vigesimum gradum altitudinis septentrionalis; forma est fere triangulari, orientalis quippe illius pars in obtusum angulum fastigiatur, occidentalis autem in duo veluti cornua divaricata sinum amplum in se admittit. XV aut ut alijs placet XV III leuc. declinat ab insula S. Ioannis quam modo descripsimus versus Occidentem, qua brevissimus est trajectus. Amplissima insula & quæ ad cccc leuc. ambitu suo complectitur; centum & quinquaginta ut constans est opinio, longa; ubi angustior xxx, ubi latissima pene LX leuc. (uti ab Hispanis, licet nequaquam verisimile sit, proditur) patens. Aëris temperies hic calidior est & vehemens æstus matutinus, qui statim à meridie ab aura maritima (*virason* peculiari nomine vocant Hispani) sufflaminatur, à quâ & vapores à 30 sole sollevati discutiuntur. Solo gaudet admodum sæcundo, lætissimisq; pascuis, quo fit ut incredibilis hodie hic equorum, taurorum, vaccarumq; porcorum, aliorum animalium sit copia, quæ passim per campestria silvasq; vagantur, incerti dominij; ab iis qui ea venantur & tergorum tantum causa ut plurimum necant, occupantur; carnes sub dio volucris relinquant & canibus, qui carniæ esu ita efferantur, ut instar luporum jam hominibus terrori esse cæperint, & non leve damnû animalibus inferant; præsertim porcis, qui hic optimi habentur, propter fructuum quibus vescuntur abundantiam & bonitatem. Atque hæc animalia ab Hispanis huc traducta, nam olim Insula paucas tantum quadrupedum species alebat; *Hutias* nimirum, animalculum nostris cuniculis non multum dissimile, sed paulo minus, & brevioribus auriculis, cauda talpæ; Dein *Chemi* eiusdem pene formæ, sed paulo majores; & *Mohui* animalculum hutij paulo minus; & *Cori* cuniculis magnitudine par, ore talpam referens, sine cauda, cruribus brevibus & valde delicatis, colore interdum albo, aliquândo nigro, sed quam plurimum ex utroq; mixto; domesticum animal & valde cicur: habebant præterea canum quandam speciem satis elegantem, sed plane mutam, quibus in venationibus utebantur. paucissima horum animalium hodie supersunt, quum aliunde inventa tantum incrementum ceperint. Licet non desint angues variique serpentes in hac insula, tamen constans opinio est, nullos aut perpaucos esse venenatos aut noxios. Sed vermiculorum quoddam genus tum hic tum alibi quoque reperitur, hominibus valde 40 infestum, (*Niguas* vocant) quod in pulvere degens & pulicum instar saliens, ijs qui nudis pedibus incedunt, maxime est molestum, quippe digitis pedum sese insinuans, inter cutem & carnem semina sua jactat, tanta sæcunditate, ut ubi semel se intruserit 50 vix evelli possit & sæpe non nisi cauteriis aut artuum detruncatione superetur. Fidem prope superant quæ ab Oviedo atq; alijs narrantur de *Cucuyo* è Scarabeorum genere, cujus ocelli atque latera, ubi alas suas deducit, tantum lumen emittunt ut noctis tenebras haud secus quam candelæ illustrent & hominibus legendi scribendique copiam Her. d. r. l. 5. c. 11.

piam faciant; Indigenæ olim hoc animalculo non modo ad tenebras illuminandas sed & ad *Niguas* fugandas utebantur.

Inter pisces edules excellunt *Manati*, qui non tantum in mari sed & in amnibus atque paludibus reperiuntur; piscis est utri similis, duobus duntaxat pedibus ad humeros præditus, rotundis instar elephantinorum, quibus non tantum natat sed & in terra



repat; unguibus quatuor; capite taurino aut vitulino (unde nostrates vaccam mari- 20
nam vocant) parvis oculis, quos claudit atque diducit, cute spiffiore & quibusdam
pilis fuscis aut subcinereis interstinctâ; ab umbelico ad caudam gracilefcit, varia mole
corporis pro ætate, nam interdum viginti & plures pedes longi reperiuntur: fæmellæ
vaccarum more pariunt, binaque habent ubera quibus fætus suos lactant: caro illius
magis terrestris animantis quam aquatilis esse videtur, & recens non male refert vitu-
linam; sale autem condita Thynnorum, nisi quod gratioris sit saporis & diutius serve-
tur; etiam fumo eam indurant aut ad solem exsiccant: pinguedo illius optima est ne-
que rancedini obnoxia, atque ad varios usus etiam mechanicos adhibetur: in capite
illius lapilli reperiuntur, qui adversus calculum renum summopere commendantur.
Iconem illius è Clusij Exoticis exhibemus. 30

Oviedus occasione hujus *Manati* & alterum piscem describit oræ hujus insulæ
perfamiliarem; palmum longum, aspectu fædum; squamas quippe habet graduum
instar dispositas, tenuissimis quidem sed validis & acutis spinis præditas, quæ per to-
tum superius corpus sparguntur, præsertim à capite per dorsum ad mediam corporis
partem, ventre glabro: & quia dorso se aliis piscibus affigit dum illos venatur, *Rever-
sum* sive *Inversum* vocant: boni est saporis, & inter optimos qui in hoc mari capiun-
tur, sicca & firma carne præditus, minimeque viscosâ. Scribit porro Insulanos solitos
fuisse hujus generis pisces seponere atque nutrire, eisque ad alios pisces capiendos uti
in hunc modum: *Inversum* tenui sed valido funiculo alligatum è cymba in manatos
aut alios pisces opportune emittunt, ille summa celeritate in pisces, quantumvis se 40
longe majores, facit impetum, eorumque ventri aut lateri ita sese affigit, ut una cum
ipso sensim in siccum attrahantur. *Vlysses Aldrovandus* lib. III de piscibus, iconem
hujus piscis exhibet, sed quæ cum Oviedi descriptione parum conveniat. Meminit
& *Rondeletius* lib. xv. cap. xviii & *Clusius* in Exoticis.

Arborum varias species producit hæc Insula, quarum quasdam commemorabo.

Ovied.
l. 8. c. 12.

Auzuba, vasta pulchraque arbor, materie firma atque utili; fructum fert suavissimum,
pyris apianis sive muscatellinis parem, verum succo lacteo atque viscido instar ficus
immaturæ, itaque fructus vescentibus ingrator, nisi prius aqua maceratus, succum
hunc exsudarit. Nascuntur item hic uti & in variis Americæ insulis & provinciis
fructus, quos à quadam pineæ nucis similitudine vulgo *Pinnas* vocant; nam licet 50

Idem lib.
8. c. 18.

squamas non habeant, aut corticem ligneum, tamen exterius cortex earum in eun-
dem modum videtur distinctus: uti autem succi bonitate & suavitate reliquos fru-
ctus antecellunt, ita & color illis pulcherrimus est è luteo virescens, viriditate pau-
latim per maturitatem evanescente: odor quoque jucundissimus, qualis fere in eo
malorum *Perficorum* genere, quod Itali & Hispani *Melocotone* appellant; magni-
tudo illi vulgaris melonis. Nascuntur hi fructus singuli ex cardui genere aspero &
spinoso,

spinoso, oblongis foliis, è quorum medio profilit caulis rotundus unicum ferens fructum, qui post decimum aut duodecimum mensem demum maturefcit: eo sublato nullum præterea fert fructum, plantaque tanquam inutilis abjicitur. In extremo fructu interdum & extremo caule sub fructu, enafcuntur germina quædam quæ fructui decorem addunt, & funt veluti semen illius, panguntur enim tres subter terram digitos ita ut media pars extet, atque ita & radices agunt & fructus ferunt suo tempore. Tres hujus plantæ species numerant: quarum prior ab incolis *Iaiama*; altera *Boniama*: tertia *Iaiagua* vocatur. Posterior carne est candida, sapore vinofo verum acidiore: *Boniama* dulci & quodammodo fatuo: *Iaiama* reliquis oblongior carne
 10 fulva, sapore fuavi & cæteris longe præftans. Per omnium carnes sparfae funt quædam fibræ tenuiffimæ, quæ licet inter edendum palatum non offendant, gingivas tamen lædunt fi quis crebrius illis vefcatur. Maturus fructus tantum quindecim aut ad summum viginti dies durat. Descriptio hujus plantæ quadrat ad amuffim cum descriptione Ananas: fed quem in Peruvia pinnam vocant, longe alius est fructus, ut suo loco dicetur. Sunt & aliæ quamplurimæ hic arbores, fed cum cæteris & continenti pene communes, nifi quod quædam hic delicatiores quam alibi fructus ferant, uti *Plantani*, quos propterea *Dominicos* vocant. Reperitur & hic *Quauhconex* arbor mediocris, craffo trunco, materie folida ac dura, odorata, quæque diu incorrupta manet; foliis mali granatenfis; flore minuto albo; fructu fimili pene bac-
 20 cæ lauri. Corticem hujus arboris minutim concidunt, & quatrduo macerant in aqua, dein exemptum foli exponunt, & ubi incaluerit prælo exprimunt liquorem Balsamo admodum fimilem & ad varia utilem. Porro Piperis Americani vel Siliquaftri quod hic & alibi Axi vocant & in Nova Hispania Chilli, plures species hic inveniuntur; quarum una dicitur *Carive* five Axi-montense, cujus filiqua omnium quidem minima est, fed semen calidiffimum & pene caufticum: altera *Huarahuac* cujus filiqua viridior est; tertia *Axi blanco*: quarta *Açafran axi*, quia croceum colorem addit condimentis, filiquâ oblongâ: quinta *Axi coral*, ob coloris elegantiam, oblonga itidem filiqua; & fimiles species; quarum icones videre est apud Cl. V. Carolum Cluffium in curis posterioribus. *Yuca* autem (cujus radicibus pro farre utuntur Americani) hic omnium lætiffime nafcitur; nam Maizium non minus quam triticum raris
 30 etiamnum hujus infulæ locis colitur, & maxime frigidioribus. Pafcuæ hic quoque à Guaiabis arboribus corrumpuntur. Duæ vero plantæ exoticæ maximum hodie incolis emolumentum adferunt; Sacchari Cannæ & Gingiberis radices: nifi quod hæ præ nimia copia pene viluerint; nam anno MDLXXXV II fupra viginti duo millia quintalium (ponderis genus est apud Hispanos cxxv aut plures noftrates libras æquans) Hispalim advecta testatur *Acofta*: eodemque anno ad nongentas Sacchari
 ciftas traductas, ut hujus quoque proventus inde æftimari poffit. l.4.c.32.

Fodinæ plurimæ in hac Infula, auri quidem celeberrimæ in provincia *Cibao*, his proximæ S. Christophori nomine notæ, aliæ; argenti quoque, æris, ferri; verum fo-
 40 forum inopia omnes jam dudum neglectæ ita ut æneis nummis incolæ jam utantur.

Multa millia Indigenarum alebat Infula, quum primum Hispani hic adpellerent, ftatura corporis breviori, colore fufco, comâ capitis nigrâ, reliquo corpore depili; viri pariter atque fœminæ nudi incedebant aut pudenda leviter velati: fed omnes jam à multis annis, Hispanorum fœvitia, inedia variisque morbis penitus confumti funt. Hispanicæ quoque originis incolæ, pro magnitudine Infulæ pauci; pars magna in Continentem aut alias Infulas majoris lucri fpe commigravit; licet hæc aëris falubritate, foli fœcunditate, omnium fructuum abundantia & præftantia, cæteris & maximæ parti Continentis longe præcellat.

C A P. V.

50

Provincia & flumina hujus Infulæ præcipua.

HISPANIOLA fuperioribus feculis in plurimas provincias divifa erat, quæ peculiaribus regulis parebant; quarundam nomina jam obfoleta, quædam etiamnum perennant. Ad orientalem angulum, qui S. Ioannis infulam adfpicit, *Hygney* provincia fita est, fere tota montenfis, planis in edito jugis, afcenfu
 A 4 perdiffi-

Her.d.1.
1.6.c.8. perdifficilis & aspera ob creberrimas rupes quæ planiciem illam occupant, inter quas tamen gleba quædam rubra per intervalla se ostentat, Yucæ aliarumque frugum, & præsertim melonum feracissima. *Iacuagnia* huic contermina erat & magis versus boream *Samana* sinum ejusdem nominis admittens; & ad eandem plagam *Ciguay*. Secundum australe insulæ latus, latè patet *Yaquimo* octuaginta pene milliaria ab oppido S. Dominici, ligni Brasiliæ ferax, unde nomen ipsi quondam à Columbo inditum

Her.d.5.
1.2.c.6. *Puerto de Brasil*. Hanc sequitur *Baoruco* asperrima provincia, & accessu perdifficilis præsertim jumentis, ob altissimos & præruptos montes, pabulique inopiam: Indigenarum, qui Insulano quodam duce (Henricum nominaverant Hispani) jugum Hispanorum excusserant, quondam tutissimus receptus, ita ut non nisi æquissimis conditionibus inde deduci & ad quietem componi potuerint. Ad extremum pene angulum occidentalem *Haniguagya* jacet, plana & amœna provincia, præsertim qua Mare attingit. Sinui autem interiori, quem ad hanc plagam insula recipit, inter duò notissima promontoria Tuberonis & S. Nicolai, *Xaragua* prætenditur, gossypii feracissima, cui Columbi temporibus Bohecius imperabat. In hac provincia, Lacus ab Oviedo celebratur, duas leucas à mari remotus, haud longe ab oppido Iaguana; XVIII leuc. Orientem versus in longitudinem excurrens, tres primum, mox duas leucas latus, & sensim se angustans; falsus instar maris, à quo per occultos terræ meatus oriri creditur, & eosdem cum mari pisces nutriens: haud procul ab illius ripa mons Salis se erigit, optimi atque pellucidi instar crystalli, quare ab Oviedo summopere commendatur, & catalaunico comparatur. Huic provinciæ ad aquilonem contigua est *Guahaba*, ad Occidentem *Cabaya*, cujus indigenas inter omnes insulanos forma atque industria excelluisse ferunt. Hisce proxima erat ad Septentrionale Insulæ latus provincia *Marien*, in quam Columbus primum descendit, & Navidad oppidum condidit, brevis ævi. Mediterranearum provinciarum potissima erat *Cibao*, aurifodinis dives, rupibus & montibus aspera, multisque arboribus, præsertim excelsis pinis obsita, multis torrentibus & rivulis rigua, aëre denique supra modum salubri. Huic proxima est campestris illa, pascuisque lætissima provincia quæ ipsis *la Vega Real* dicitur, cui Columbi tempore, Guarinoex imperabat, leucas ut plerique tradunt LXX longa, XX & amplius lata, montibus undiquaque clausa, è quibus limpidiissimi torrentes sese in campos effundunt. Hanc ad occidentem attingit *Maguana*, pene in meditullio Insulæ sita, inter duo maxima flumina Neybam atque Yaquen: huic præerat Caonabo omnium Insulanorum potentissimus. Inter flumina principem locum sibi vindicat

Ovied.
1.6.c.7. *Ozama*, urbem S. Dominici præterfluens, maximarum navium patiens, quæ ostium illius subeuntes ad ipsam urbem appellunt & ibidem onera sua exponunt: aquæ tamen illius non nisi supra urbem dulces & potui aptæ, & optimorum piscium fœcundæ sunt. Huic proximus loco & dignitate *Neyba*, qui ad australem insulæ plagam in mare sese exonerat, alveo sub exitum satis profundo, sed ubi paulum ascenderis vadoso. Succedit *Nizao* alveo nec admodum lato nec profundo, verum amœnitate foli, quod interluit, & pascuorum, quæ rigat, abundantia nobilis, cannarum denique sacchari altura dives. Neque prætereundus est *Nigua* exiguus quidem amnis, sed terrarum ubertate & villarum adjacentium frequentia nulli secundus. Atque horum quidem amnium *Nigua* quatuor, *Nizao* novem aut decem, *Neyba* pene triginta leuc. ab urbe S. Dominici versus occasum Oceano se miscent. Versus eandem cœli plagam in eodem Insulæ latere *Yaquimo* fluvius in mare evolvitur è *Boaruco* provincia descendens. Ad orientem vero ab eadem urbe, in hoc latere *Hayna* effluit, lento quidem decursu, sed aquarum salubritate & prædiorum frequentia cæteris præstans; eique vicinus *Yuna* è Bonaio territorio proluens. Ad Occidentale Insulæ latus *Hatibonico* celebratur, optimos pisces nutriens, pascua atque arva fœcundissima rigans, pluresq; minores amnes admittens. In Septentrionali latere sese exonerat *Yaqui* sive *Iache* haud procul à Monte Christi, insignis fluvius, qui magnum terrarum spacium per mensus, multos rivos atque torrentes devehit in Oceanum. Atque hi quidem præcipui hujus Insulæ fluvii, nam omnes commemorare longum esset: auriferos tantum addo, inter quos primus est *Nicayagua* qui Cibao provinciam interfecat, alios tres minores *Buenicum*, *Coatenucum*, & *Cibum* admittens: Secundus *Xanig*, ejusdem provinciæ, cui olim arx S. Thomæ erat imposita, dum auri copia suppetebat, culta, nunc penitus deserta.

C A P. VI.

Oppida olim Hispanis habitata; Metropolis S. Domingo.

- C**HRISTOPHORVS COLVMBVS prima sua expeditione ad hanc Insulam delatus in provincia *Marien*, cui tum Guacanagary regulus præerat, è navis suæ, in ipso portu nautarum incuriâ fractæ, tabulis exiguum munimentum struxerat, *Navidad* nomine; & triginta novem suorum sub præfecto Didaco de Arana ibidem relictis in Hispaniam redierat: verum secundâ ad eundem portum
- 10 reversus, quum suos mortuos, & castellum ab Insulanis exustum reperisset, alibi sedem figere constituit, & orientem versus navigans, aliquot leuc. supra Montem Christi, urbem *Isabellam* condidit, ad ripam fluminis & non incommodum portum, licet ad-
- versus Cori violentiam haud satis tutum, in fertili solo & cælo valde salubri, xx circiter leuc. ab aurifera illa provincia *Cibao*, nec procul à campestri illa regione quam supra la Vega Real appellari monuimus. Sed neq; hæc urbs diu duravit incolis illius ad urbem S. Dominici paulo post traductis, sicuti nec complures aliæ urbes, primis
- illis temporibus tum ab ipso Columbo, tum ab aliis præfectis conditæ. Nicolaus enim de Obando in Xaragua provincia urbem condidit *Verapaz*, postquam Regulum illius provincie & Anacoanam illius Germanam, præcipuamque nobilitatem, exquisitis
- 20 suppliciis, inaudita crudelitate è medio sustulisset; quod facinus, licet *Isabella* Hispan. Regina ægerrime ferret, Obandus tamen impune tulit. Idem & aliam urbem in *Haniaguaga* condidit, *Salva terra de la Zabana* nomine, XII circiter leuc. à promontorio *Tuberonis*. Item tertiam in *Maguana*, inter duos amnes *Neybam* & *Yaquin*, *S. Iohannis de la Maguana* titulo: Quartam porro in *Yaquini* provincia prope portum de *Brasil*, quam *Villam novam de Yaquimo* appellavit, & castello munivit: Quintam deniq; *Bonao* haud procul ab eo loco ubi nunc *Cotuy* jacet. Quæ omnes intra paucos annos defecerunt, nisi quod templum S. Iohannis de la *Maguana* adhuc supersit, & ruinæ castelli villæ *Novæ de Yaquimo* hodieque visantur. Sed de his brevis ævi oppidis plus fatis.
- 30 Metropolis hujus Insulæ *San Domingo*, quum anno *MDCCCXCIV* à *Bartholomæo* Columbo primum conderetur, novæ *Isabellæ* nomen tulit, *Isabellæ* veteris civibus, uti diximus, eo traductis: ædificata autem erat ad Orientalem *Ozamæ* ripam, qui insignem illi portum largitur; Verum quum anno *MDI* pleraque hujus urbis ædificia horrenda tempestas & terræmotus subvertissent, Nicolaus de Obando qui tum Insulæ præerat, illam ad oppositam ripam transtulit, consilio, ut quibusdam visum, haud satis provido, nam quum Sol exoriens, vapores noctu è flumine elatos, in oppidum impellat, insalubrior effecta est; & quum fontibus destituatur, aquam potabilem trans flumen petere coguntur oppidani, magno sæpe discrimine, quum flumen vi ventorum aut refluxu æstu intumescit. Urbs alioquin plano loco sita, elegantissimis
- 40 ædificiis quæ fere è lapidibus sunt structa, ornata, muroque cincta est: nec non latis campis & lætis pascuis circumdata, una è melioribus civitatibus totius Novi orbis judicatur. In ea præter Governatorem totius Insulæ, Cancellariæ regie Auditores, ærarii Præfectus, aliique regii ministri commorantur. Cathedrale habet Templum (cui præsidet Archiepiscopus, Suffraganeos habens Episcopum Conceptionis de la Vega in hac Insula; Episcopum S. Iohannis de Portu Rico: Episcopum Cubæ insulæ; Episcopum Venezuelæ è regione in continente sitæ; atque Abbatem *Jamaicæ*): monasteria aliquot Dominicanorum, Franciscanorum, & de la Mercede; & duo Nonnarum claustra: Scholam quoque in qua Grammatica docetur, quatuor millium, & Xenodochium viginti millium ducatorum, reditu annuo dotatum: Monetam regiam: Castellum denique ad occidentalem portus angulum pro conditione illarum regionum satis munitum.
- 50 Superiori seculo valde floruit, commerciorum opportunitate & navium appellentium frequentia, sed postquam Nova Hispania & haud multo post Peruvia Hispanis innotuerunt, sensim splendorem suum amisit, numero civium & commerciis multum imminutis, ita ut fatentibus Hispanis haud supra sexcentas familias Hispaniensium complectatur; longe autem plures *Nigrizæ* tam in ipsa urbe quam suburbiis habitant, & mulati (ut vocant) non pauci, denique è *Canariis* insulis advenæ, Hispanis

Hispanis numero pene pares; nec tamen omnium civium numerus duo millia capitum multum superare creditur.

Anno Domini cIo Io LXXXVI hæc civitas à fortissimo Equite Anglo Francisco Draco vi capta, & bona illius pars solo æquata fuit in hunc modum: Novem aut decem milliaria Anglica ab urbe versus Occidentem, milites circiter mille ducentos exposuerat Dracus, qui uno agmine ab hora octava matutina ad primam post meridiem, in conspectum usque oppidi progressi, equitatum Hispanum hic obvium facile fuderunt; hinc diviso agmine duas urbis portas petierunt, easque, majorum tormentorum quidem disposure impetiti, sed levi damno accepto, tanta festinatione irruerunt, ut Hispani se recipere, & ex adversa porta se ejicere cogerentur: Spolia pro fama atque opulentia civitatis minus opima fuerunt, suppellex tantum splendida & vasa aliquot argentea à militibus direpta, parum auri aut argenti cusi reperiunt, æneorum nummorum abunde. Angli statim in majori urbis area se communi-
verunt, cæteris magnæ urbis spaciis custodiendis haud quaquam pares: intercepto mox Castello, Hispanis ad primum impetum dilapsis, totius urbis compotes, mensam integram illam tenuerunt, & postquam magnam illius partem prostravissent, redemptione pro reliquis domibus accepta, discesserunt. Inter ea quæ ab Anglis hic notata, observatu dignum est Emblema in pariete aulae Gubernatoris depictum, nobilissimum ambitionis & arrogantiae Hispanicæ monumentum. Globus quippe Terræ hic depictus erat, è cujus diametro equus subsiliebat, bona parte corporis extra peripheriam projecta, addita hac sententia, *Non sufficit Orbis.*

C A P. VII.

Reliqua hujus Insulæ oppida hodieque Hispanis habitata.

RELIQUA hujus Insulæ oppida haud ita magni sunt momenti, quæ hic ordine commemorabimus. Primo *Salualeon* oppidulum in provincia *Hygney* XXVIII circiter leucis ab urbe S. Dominici versus ortum, aliquot machinis ad saccharum molendum in ambitu instructum, & lætis pascuis gaudens, quæ magnam taurorum vaccarumque copiam alunt.

Deinde *Zeybo* oppidulum in australi Insulæ plaga xx circiter leucis ab urbe S. Dominici, ortum atque insulam Saonam versus.

lib. 6. c. 8. Tertio *Cotuy* LX pene leuc. (teste Oviedo) à Metropoli versus Aquilonem ad ripam amniculi ejusdem nominis, olim aurifodinis celebre oppidulum & fossorum fere domicilium, qui magnam auri vim hic quondam eruerunt, nunc auri venis & operis deficientibus obscuræ tantum famæ.

Quarto *Azua* ad eandem plagam XXIIV mill. à Metropoli versus occidentem, Sacchari proventu dives oppidum, quod nunc vulgo *Compostella* dicitur, & Indorum Nigritarumque pagus illi subjacens *Azua*.

Quinto *Iaguana*, alio quoque nomine *Santa Maria del porto*, oppidum ad occidentalem plagam L aut LX leucis à Metropoli, una tantum à littore maris, ubi portum satis commodum obtinet ad finem illum de quo supra diximus; superioribus annis Galli, Belgæque hic mercaturæ gratia appellere solebant, & cassiam solutivam (quæ hic abunde nascitur) tergora, aliaque Europæis mercibus commutare, sed postea edicto regio peregrinis omnibus commercio interdictum fuit. Oppidum haud magnum est, tribus plateis & centum quinquaginta ad summum ædibus constans. Ab Anglis duce Christopho Neoportio anno cIo Io XCI interceptum & penitus vastatum atque incendio deformatum, an postea reædificatum fuerit, mihi non constat.

1. 3. c. 10. Sexto *Concepcion de la Vega* ab ipso Christophoro Columbo condita urbs XX (aut XXX secundum Oviedum) à Metropoli leucis versus boream; Cathedrale habet Templum cum suo Episcopo, itemque monasterium fratrum minorum.

Her. d. 1. 1. 7. c. 10. Septimo oppidum *Sant Iago de los Cavalleros* x leuc. à præcedenti oppido recte versus Boream, læto admodum cælo atque solo, adeo ut inter amœnissima totius Insulæ oppida numeretur.

1. 4. c. 8. Octavo *Puerto de la Plata* ad septentrionalem insulæ plagam positum oppidum; XL leuc. (aut ut Oviedo placet XLV) à Metropoli distitum, xx grad. aut paulo amplius ab

ab Æquatore; anno cIo Io II auspiciis Nicolai Obandii præfecti conditum. Commodissimum habet portum & castello prope littus munitum; ipsum oppidum lateri altissimi montis adhærens, commerciorum frequentia & situs opportunitate facile secundum locum inter oppida insulæ postulat; quippe à campestri illa regione leuc. Her. d. i. 1.5. c. 4. circiter x ab oppido Conception xvi à Cibao provincia xii, à Sancto Iacobo xx ab esse traditur.

Postremo oppidulum quod vocant *Monte Christo*, ad eandem plagam, xiv leuc. à præcedenti oppido versus occidentem, cum portu satis commodo & Salinis: haud longe ab illo fluvius *Yaqui* descendit in Mare; hic quoque nostrates, antequam edicto Ovied. 1.6. c. 6. regio vetarentur, cum minoribus navigiis solebant appellere & taurina tergora aliasque merces commutare. Atque hæc quidem Insulæ hujus oppida omnino decem, pauca certe pro tanta amplitudine Insulæ, quæ olim ita floruit (inquit *Herrera*) ut incolarum Hispanorum numeraret supra xiv millia, magnam partem nobilium; verum Continentis ditioribus provinciis inventis, magna commigratio facta est & non modo hujus, sed & Cubæ, aliarumque insularum incolæ ad summam sunt redacti paucitatem.

C A P. VIII.

20 *Descriptio oræ maritimæ, sinuum, promonteriorum, portuum
Insulæ Hispaniolæ.*

DELINEATIONEM oræ maritimæ à Metropoleos portu ordiemur: Decem ergo leucarum intervallo versus occidentem *Nizao* promontorium eminet, à quo ora hætenus humilis & fere plana, attolli & in colles atque altiores montes incipit assurgere: pone promontorium sinus se aperit, tribus portibus insignis; *Portu Formoso* (ut Hispani vocant) xvi à Metropoli leucis, juxta quem jacent salinæ copia & bonitate salis præstantes: *Zezepin: Ocoa* denique xviii à Metropoli leucis. In hisce portibus, præsertim *Ocoa*, classis Hispanorum Novam Hispaniam 30 petens anchoras haud raro jacere solet, aquandi & annonam comparandi gratia; nam vix milliare unum à littore municipium situm est, quadraginta aut quinquaginta ædium, omni commeatus genere abundans, & juxta se machinam sacchari habens; quod Angli anno cIo Io xci duce Christophoro Neoportio diripuerunt, magna vi sacchari inde abducta. Sequitur ad eandem plagam *Azue* portus xxv leuc. à Metropoli versus occidentem. Hinc terræ quidam angulus prominet *la Calongia* vulgo dictus, è regione Insularum *Beata & Altovelo*, atque ora sese subducens versus Corum, amplissimum admittit sinum ita ut angulum istum prætervecti nullas terras ante se conspiciant.

Triginta quatuor hinc leucis versus occasum (aut ut alibi *Herrera* testatur d. i. l. 5. c. 5. lxxx à Metropoli, licet ratio haud satis constet) *Yaquimo* portus occurrit, ubi quondam oppidum fuit, & Castellum rudera adhuc visuntur; xl porro leuc. magis ad occidentem provectos *Zabana* portus excipit, & promontorium *Bacoa* vasto octo pene leucarum collo in altum se projiciens, cui insula *Abaque* objacet, de qua mox dicam. Sunt & alii quidam sinus & portus, stationesque ab Hispanis notatæ, atque à nostratibus observatæ, quas consulto omitto. Australe hoc insulæ latus claudit celebre promontorium *Tuburonis*, sub quo statio navibus satis commoda, *Aliгато* Hispanis dicta, Anglis & nostratibus nota, quum Hispanicis navibus insidiari volunt. Hætenus ora ad occidentem pertinet; xii autem à promontorio *Tuburonis* ut Hispanis, vel potius viii ut nostris placet, versus arctum aliud promontorium occurrit vulgo 50 *de Donna Maria*, à quo littus in orientem retroflectitur *Xaraguam* usque, indeque versus Corum magno ambitu excurrit ad promontorium *S. Nicolai* magnum illum sinum admittens, in quo minores aliquot insulæ sparguntur, & quidem haud procul à littore quod ingredientibus dextrum est, *Caymito* (nam minutiores prætereo) distans à promontorio *Mariæ* xii aut xiii leuc. à quo ad occidentalem angulum *Guanabo* insulæ oblongioris & partim editæ, quæ in interiorem sinum procurrit, viii aut ix sunt leucæ; & ab hoc angulo pene totidem ad promontorium *S. Nicolai*:
id

id alterum hujus Insulæ promontorium versus occidentem, distans ab æquatore grad. XIX & scrupul. XL aut L. declive est versus mare, & sinum intra se concludit, qui tutissimam & commodissimam stationem navibus præbet, & insignem aquandi opportunitatem. Haud longius XII leuc. intervallo ab orientali Cubæ promontorio abesse constanter affirmant nostri, licet Hispani octodecim prodant. Ab hoc porro littus quod septentriones adspicit versus ortum legentibus, portus *Valparayso* occurrit, insulæ *Tortuga* occidentali cornui oppositus; hîc fluvius exit aquationi valde idoneus. XXI deinde milliaria ad orientem profectis (ut à nostris observatum) obvia fit *Manzanilla*, amplissimus sinus & longo latoque ambitu intra terras se recipiens, & ob aliquot annium exitum aquationi peropportunos; Columbus ex dignitate loci 10 *Portum Regalem* appellaverat, quod nomen adhuc circa sinus initium obtinet: angulum illius sinistram *Mons Christi* claudit, humili littore veluti aggere Continenti connexus, ita ut è longinquo intuentibus insula videatur. XII ab hoc versus ortum leuc. olim urbs *Isabella* stetit, nunc suo nomine modicum portum signans; & totidem vel quod magis verisimile IX ab hoc, *Porto de Plata*. Hactenus littus recta orientem petit, hinc jam versus Eurum sensim se incurvat, & inter duo promontoria *el Frances* & *del Cabron* sinum admittit, qui initio sui latior, mox angustior in acutum angulum definit, septentrionibus è directo expositus, ideoque intutior; nisi quod ad orientalem plagam minorem sinum pandat (Scotorum vulgo) ab aquilonibus satis defensum. Supra promontorium *del Cabron* longe amplior sinus patet, sed minus pro- 20 fundus, à provincia quam alluit *Golfo de Samana* nunc, Columbo olim *de las Flechas* vocatus, quia Hispani hic primum hostilia ab Indigenis passi, si non ipsi fecerunt. Sequitur eodem tractu promontorium *del Enganno* orientale hujus Insulæ caput, à quo ora leniter versus Africum recedit ad angulum provinciæ *Higüey*, & deinceps recto ductu ad occidentem tendens, aliquot modicis promontoriis & sinibus intersecta ad portum S. Dominici revertitur.

Saona. Hispaniola præterea aliquot minoribus insulis cincta est, quarum orientior *Saona* distans ab æquatore XVII grad. & XL scrupul. freto haud supra duas leucas lato & paulo plures longo à majori insula dirimitur; urbis S. Dominici olim quasi horreum ob abundantiam *Cazabi*, quo farris loco utuntur insulares: verum indigenis omnibus 30 deletis anno CLO IO II ab Hispanis, postilla penitus deserta jacuit: cæterum solo est humili & densis sylvis obfito, ita ut è mari prospicientibus arbores prius quam terra conspiciantur: mare tamen satis altum nullisque brevibus aut rupibus contaminatum, stationem satis tutam, & ipsa insula ob pabuli copiam & fructuum bonitatem multorum animalium altrix, navigantibus large commeatum subministrat. Huic haud longo intervallo proxima est Insula *S. Catalina*, arboribus nuda, parva atque humilis, multisque cautibus aspera, tamque angusto freto à majori insula divisa, ut non nisi à prope accedentibus percipiatur. Atque hæc quidem ad orientem à portu S. Dominici: ad occidentem primo obvia est *Beata* xxxv leuc. à dicto portu, duas à majori insula separata, ad altitudinem graduum XVII & paulo amplius, humili solo & 40 denso luco opaca, quem optimum lignum *Guajacan* gignere testatur *Oviedus*. Huic ad austrum alia minor obtenditur, *Alto Velo* vulgo, orbicularis fere & parte sua orientali paulum affurgens, cætera depressior, nigro solo. Nec procul inde tres non tam insulæ quam scopuli *los Frailes* vulgo, navigantibus cavendi. Ad eandem insulæ plagam *Abaque* aut *Baque* jacet (nostri vulgo insulam vaccarum vocant) XLIII leuc. à *Beata*, parva, humilisque, sed arboribus plena, nec animalium inops, ideoque navigantibus gratior. Sita est ad altitudinem octodecim graduum & quadraginta quinque scrupulorum, uti à nostris accurate fuit observatum; unum milliare longa inter ortum & occasum, & tertiam partem milliaria lata. *Navaza* denique per parva insula & rupibus aspera, humili tantum fruticeto virens; X pene leuc. ultra extremum hujus 50 insulæ cornu vergit in occidentem, XVIII grad. ab æquatore versus arctum: Inter novi orbis mirabilia recensetur fons, qui media ab hac leuca in ipso pelago XVI ad minimum pedes alto, tam valide scaturit, ut latices illius dulces è mediis fluctibus hauriantur. Septentrionali plagæ prætenditur *Tortuga*, modico freto à majori insula dirempta, oblonga situ & media sui parte gibbosa: plurimi in hac insula porci reperiuntur, unde & apud nostros nomen invenit, qui vulgo Insulam porcorum vocant.

CUBA.

CAP. XI.

Cubæ Insulæ situs, cæli solique qualitates, Arbores, Animalia.

CVBA Hispaniolæ ad occidentem proxima, ab Hispanis quidem primum Iuana in Regiæ gratiam, dein & Fernandina fuit dicta, hodie tantum Cuba audit, cæteris nominibus obliteratis. Ad septentriones primum aliquot insulas objectas habet, & intutum vadis atque brevibus mare, deinde Floridæ continentem, ad occasum satis lato freto à Nova Hispania dividitur: ad austrum 1. circiter leuc. intervallo ab Americæ continente, qua Yucataca peninsula procurrit, alibi autem plurium: ab Insula lamaica haud pluribus quam viginti leucis distat: ab Hispaniola, ut supra diximus, multo paucioribus. Patet in longitudinem à promontorio *Mayzi* quod illius extimum ad ortum, ad *S. Antonii* extremum ad occasum, leucas, ut volunt, ducentas & triginta; in latitudinem autem vix quadraginta ubi latissima est, ubi angustior, tantum quindecim: nam ab orientali illius angulo secundum latus quidem australe ad promontorium *Santa Crucis*, secundum septentrionale vero ad Cubanam sensim sese dilatat, dein sinu admissio rursus coarctatur & deinceps æquali pene latitudine ad extremum angulum procurrit. Soli ubertate cum Hispaniola contendit, cæli temperie longe superat. Terra magnam partem in vastos montes attollitur præsertim in parte orientali; in occidentali continuis jugis velut in duas partes secatur, à quibus utrimque multi torrentes, variique amnes defluunt, & in utrumque mare descendunt, optimis piscibus fæti, inter quos capitones (Hispan. *Lizas*) & alosæ (Hisp. *Sabalos*) nominatim ab authoribus celebrantur. Densæ ubique sylvæ variarum arborum, quæ iter agentes à solis radiis egregiè defendunt, inter quas cedri proceritate & crassitie eminent, indigenis olim maximo usui ad Canoas (linteres uniligneos ita vocant Americani) fabricandas; quippe ingentes truncos, ardentibus prunis primum inustos, lapidum aut testarum attritu excavabant, atque ita deducebant ut quinquaginta & plures homines caperent; quales non paucas ab Hispanis hic repertas memorant. Deinde arbores quæ resinam quandam odoriferam & Styracis æmulam fundunt. *Xagua* deniq; quæ (ut Herr. scribit) fructus ferunt renis vitulini forma atque mole, qui licet immaturi ab arboribus avellantur, tamen in aqua tribus quatuorve diebus macerati, præ abundantia succi sponte dehiscunt, grati & melliti saporis, neque insalubres. Verum hic observandum, *Xaguam* arborem & illius fructum longe aliter describi ab Oviedo; *Xagua* quippe tribuit materiam duram & proceritatem fraxini, fructum autem similem capitello papaveris, nisi quod non sit coronatus; cujus succus recenter expressus candidus & gratissimi saporis, verum cuti illitus sensim nigrescit, adeo ut notæ vix post vigesimum diem evanescant, nam nullo modo ablui possunt. Descriptio hæc plane convenit cum Xahuali descriptione, de qua arbore alibi dicitur. Vitium sylvestrium ingens hic copia, quæ acidas uvas ferunt utpote incultæ.

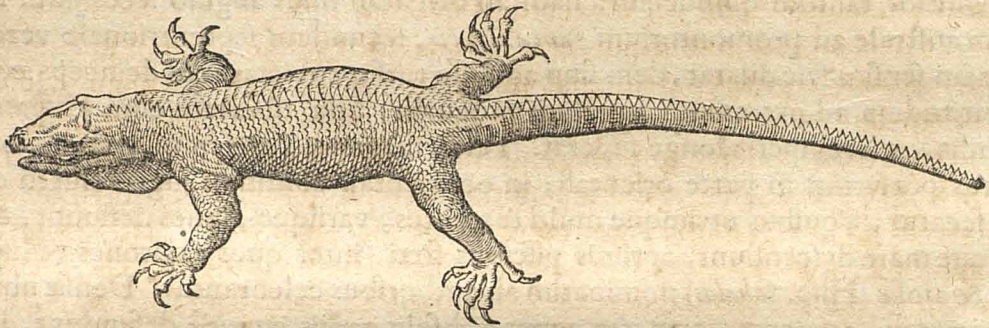
dec. r. l. 9.
c. 4.lib. viii.
c. v.

Reperitur & in montanis hujus Insulæ *Canninga*, grandis arbor & vasto trunco, cujus folia sunt similia foliis arboris Canellæ, sed majora & crassiora; truncus juxta radicem nigricat: detrahitur cortex instar Canellæ, sed crassior illa, licet ad eadem valens; quippe calidus est & siccus pene in quarto gradu, sapore acri & caryophyllis non absimili, verum qui cito evanescat; dat cibis optimum gustum, & mundat sanguinem haud secus quam cassia solutiva, estque præclarum alexipharmacum. Cortex illius siccior est etiam trunco adhærens, non autem glutinosus uti Canellæ.

Avium infinita pene multitudo, psittacorum, palumbium, turturum & perdicum (licet minorum quam sunt Hispaniæ) quæ in aliis Americæ insulis haud facile inveniuntur. Peculiaris huic insulæ avis est, quam Hispani *Flamenco* vocant, grui forma non absimilis, junioribus plumæ candidæ, ubi adoleverint, elegantissimorum colorum mira varietate distinctæ, haud alte subvolant, gregatim degunt & juxta littora, atque in ipsis marinis fluctibus victum quærunt, falsis undis ita assuetæ, ut quum ab Indis domi aluntur (nam & cicurantur) sal potui ipsarum necessario admisceatur. Est & aliud genus avium hic valde frequens, *Bambiayas* vocant, quæ paulum

supra solum feruntur magis quam volant, ita ut incolæ instar ferarum illas venentur; carnes illarum coctæ jus croceo colore inficiunt, saporis alioquin pergrati & phasianarum avium æmuli. Quadrupedum, puta taurorum, vaccarum, porcorumque non minor hic quam in Hispaniola copia, propter pabuli copiam & insignem suavitatem; idemque omnino usus: nam tauros atque vaccas tergorum causa necant, ex quibus ingens incolis quæstus: nec minor è sagina porcorum, quorum carnes in oblongas lacinias dissectas, ad solem indurant atque exsiccant, quibus naves Hispanicæ è continente Americæ redeuntes in Hispaniam pro cōmeatu potissimum utuntur.

Mare quod hanc insulam ambit, valde piscosum, nam præter *Aguías*, *Maxauras* (Hispanica sunt nomina) aliosque quamplures, Europæis littoribus notos, plurimi ibidem capiuntur, nostro mari penitus ignoti. Ad australe autem insulæ latus, ubi exiguæ insulæ magno numero objacent (*Iardin de la Reyna* vocant Hispani) ingens numerus marinarum testudinum reperitur; quæ non raro in tantam molem excrefcunt; ut quinque viros testa sua sustineant, & cum eisdem prorepant.



20

Nec minor *Iguanarum* in insula copia est, de quibus nihil necesse esset hic potissimum dicere, quia in plerisque partibus Americæ reperiuntur, nisi semel de ipsis dicendum foret; iconem itaque hic exprimendam curavimus. Amphibium est animal, lacerti forma, cute partim cinerei, partim fusci coloris, quæ squamulis quibusdam tecta est, circa caput quidem majoribus, in tergo autem & sub ventre minori- 30 bus: cauda oblonga, quam similes squamulæ, quibusdam ordinibus, ab initio ad finem ambiunt, ita ut quartus quisque ordo è majoribus constet, eleganti varietate: à cervice ad extremam pene caudam per dorsi medium, spinæ quædam mucronatæ, instar ferræ, descendunt: rictus satis amplus, in utraque mandibula plures dentes, breves & peracuti, oculi grandes & depressiores; binas habet nares in extrema pene superioris rostri parte; pone caput foramina duo, piscium branchias referentia; sub cervice ingluviem ad pectus usque pendulam; crura quatuor, quorum duo anteriora minus crassa, brevioraque quam posteriora, singula autem quinque digitis distincta, quorum quidam binis, alii ternis, alii quinis articulationibus constant, omnes nigricantibus & acutissimis unguibus armati: taciturnum est animal & inedia patienti- 40 timum; ova parit quadraginta aut quinquaginta rotunda, testa admodum tenui & fragili, nucum magnitudine, albumen & vitellum continentia; non minus grati saporis, quam caro animalis; utrisque enim tam barbari quam Hispani vescuntur & imprimis laudant: in terra juxta flumina & lacus ova sua excludunt. Hujus animalis omnes rerum Americanarum scriptores meminerunt; Oviedus autem observat, carnes hujus animalis noxias esse illis, qui aliquando lue venerea laborarunt, recrudescere enim malum, licet dudum sanati fuerint. Franciscus Ximenes scribit, in capite hujus animantis interdum reperiri lapillos, qui præsentissimo remedio lapides renum comminuunt & dejiciunt, drachmæ pondere è liquore idoneo hausti, aut etiam 50 corpori alligati.

Her. d. r.
l. 10. c. 18.

Dives censetur hæc insula metallis, plures enim amnes auriferi sunt, quorum ii qui Xaguæ portum influunt, auri perfectissimi granula subministrant. Æris autem fodinæ per celebres haud longe ab oppido S. Jacobi, hodieque operas fatigant. Felicissima denique insula, nisi rarioribus incolis habitaretur; indigenas enim omnes jam dudum Hispanorum crudelitas delevit; Hispanos autem complures auri argentique fitis aliò traduxit.

CAP. X.

Provincia hujus Insulae atque praecipui amnes.

IN varias provincias haec Insula olim divisa erat, quae suis quaeque Regulis quum primum Hispani hic appellerent, parebant: Hispaniola proxima & ad orientalius hujus cornu pertingens *Mayxi* dicebatur, à qua promontorio nomen haesit, montana regio & densis sylvis, lucisque obsita: Huic *Didaci Velasquii* temporibus, qui primus Hispanorum hanc insulam subjugare aggressus est, *Hatuey* regulus praerat ex Hispaniola profugus, ideoque saevitiae Hispanicae gnarus, quam tamen effugere non potuit, à Velasquio vivus concrematus: memorabile est quod de ipso tradit Herrera: Hispanorum adventum propediem metuens, suos ad concionem vocatos monuit, Hispanorum Deum esse aurum atque argentum, itaque quantocius illa ab se abjicerent atque submergerent, nam si se aliter celaturos existiment frustra futuros, Hispanos enim vel è visceribus ipsorum hunc suum Deum extracturos. *Mayxi* ad occidentem contermina erat *Bayamo* (urbs adhuc hodie nomen provinciae servat) planior regio & peramœna, uberrimo solo & caelo perquam salubri. Ad australem dein Insulae plagam *Cueyba* provincia sita erat xxx circiter leuc. à Bayamo. Huic vicina xx, nec amplius, leuc. intervallo *Camagueya*, amplissima regio & indigenarum multitudine ante Hispanorum adventum celebris: molarium lapidum copiam hic reperiri tradunt. *Macacam* è regione Iamaicae collocant. Quam ad eandem plagam sequitur *Xagua*, à qua sinui & celeberrimo portui nomen. Denique ad occidentale cornu, quod indigenae Haniguanica appellabant, *Vhima* vastis montibus aspera.

Inter flumina hujus Insulae primum locum meretur *Caute*, qui è montibus, quos hanc dividere diximus, effluens, & per planiciem, amœnissimasque utrimque ripas & uberrimum solum progrediens, ad australem Insulae latus, per latum sinum in oceanum properat: tanta crocodilorum copia in hoc nascitur (animal aliis fere insulis ignotum & caeteris quoque hujus Insulae amnibus) ut periculosum sit juxta ripas illius sub dio somnum capere; non raro enim incautos opprimunt, & è terra abreptos & in undis suffocatos devorant. Huic proximus ad eandem plagam *Tanne*, olim minoribus navigiis à nostris commerciorum causa adiri fuerat. Inde & plures alii minores. Justae autem magnitudinis amnis & egregie piscosus *Camaguey* provinciam secatur, cujus nomen non proditur. *Arimao* denique haud longe à portu *Xagua* in mare exit, alveo quidem satis lato, sed minus alto. Atque hi quidem praecipui amnes ad australem partem. Ad septentrionalem autem, atque adeo in ipso littoris ab occidentali promontorio ad aquilonem flexu, amniculus egreditur Hispanis *Rio de Porcos*, ob brevia atque objectas rupes aditu difficilior: sequitur dein ad eandem plagam *Marien* amnis, à quo & portui nomen: interque Habanam & portum de Matanzas *Rio escondido*: In ipsum portum de Matanzas aliquot amnes descendunt, quorum nomina non produntur, pluresque in oceanum septentrionalem exitum inveniunt, verum propter importuosum hoc tractu littus penitus ignoti, praeter paucissimos, inter quos praecipuus *Mares*, qui haud longe à Baracoae portu se evolvit. Si qui praeter hos in hac insula amnes, ii à nobis vel cum urbibus quas lambunt, vel cum finibus in quos labuntur, describentur.

Indigenae hujus Insulae, habitu corporis, moribus atque institutis, à caeteris Insularibus nihil differebant, & è Floridae continenti huc commigrasse creduntur: nulla ipsis erant templa, nulla sacrificia, nulla denique religio; levis tantum (ut Hispani produnt) creationis mundi atque diluvii apud ipsos recordatio manserat: Arioli ipsis erant sacerdotum loco (*Behiques* vocabant) medicae pariter atque magicæ artis gnari; qui miseras haec gentes infatuabant, & cum daemone familiariter, ut credi volebant, loquuti, de variis rebus dabant responsa: sed plura non addam, quum omnes hi populi jam dudum saevitia Hispanorum defecerint.

Oppida quæ hodie ab Hispanis in hac Insula habitantur.

OPPIDA pro magnitudine Insulæ rara: Primum locum antiquitatis & dignitatis nomine sibi vindicat urbs *S. Iacobi*, à Didaco Velasquio anno 1510 condita ad australem Insulæ plagam, viginti circiter gradibus ab æquatore versus arctum, è regione Hispaniolæ, duabus pene leucis à Mari ad intimum gremium portus, inter maximos & tutissimos Novi Orbis facile primi, angusto quippe ore admissum mare patentissimo sinu excipit, instar freti, & inter minores aliquot insulas 10 dispargit, stationem navibus præbens adeo securam, ut anchoras figere nihil sit necesse; Floruit quondam urbs magno incolarum numero, qui jam ad summam paucitatem redactus dicitur: Templum habet Cathedrale, & Episcopum, Sancti Domini Archiepiscopo suffraganeum; monasteriumque fratrum minorum; regitur à Vicario Gubernatoris Insulæ. Merces quæ hinc peti solent, sunt bubula tergora atque Saccharum. Tribus autem ab urbe leuc. ditissima æris metalla è præaltis montibus hodieque eruuntur, quos Hispani ob hanc causam *Sierras de Cobre* appellant.

Ovied.
l. 17. c. 4.

Huic ad orientem proximum est, xxx circiter leuc. intervallo, oppidum *Baracoa* ab eodem Velasquio extructum, ad septentrionale Insulæ latus, x aut ad summum XII leuc. ab orientaliore Insulæ angulo versus occidentem: haud procul ab oppido flu- 20 men *Mares* decurrit, in ipso ostio VI aut VIII orgyas altum, interius v. ripæ illius orientali duo montes imminet, occidentalē claudit promontorium quoddam plano vertice, quod brevi spacio in altum projectum, sinum facit, is oppidi hujus est portus, sed non nisi minorum navium capax, & *Trafcia* Coroque expositus, ideoque incommodus: Sylvæ huic oppido vicinæ laudatissimum Ebenum ferunt, & ut nostri produnt etiam *Brasilium* lignum.

Her. d. 1.
l. 1. c. 14.d. 1. l. 9.
c. 4.

Tertia urbs *San Salvador*, aut à provinciæ nomine *Bajamo*, ab eodem Velasquio structa, xxx leuc. (ut Oviedus testatur) ab urbe *S. Iacobi* versus *Corum*; salubritate aëris, soli ubertate, & planicie agri peramœna, cæteris hujus Insulæ urbibus longe antestans: mediterranea quidem est, sed merces ipsi à mari adverso fluvio *Caute* subvehuntur. 30 Inter mirabilia Insulæ celebrantur silices, variæ quidem molis, sed omnes egregiæ rotunditatis, ita ut globorum usum supplere possint; hos juxta fluvium huic oppido cognominem tanta multitudine reperiri tradunt, ut ibi lapides pluisse haud immerito videri possit: Oviedus in irrigua valle reperiri scribit, medio fere itinere inter hanc urbem, & *S. Iacobum*.

Her. d. 4.
l. 5. c. 4.

Quartum locum sibi vindicat *Porto del Principe*, oppidum cum suo portu, (qui à navigantibus laudatur,) ad septentrionale Insulæ latus, xl leuc. à *S. Jacobo* versus *Trafciam*. Haud procul hinc fontes illi bituminis visuntur, de quibus *Monardes* cap. v. In *Cuba* (inquit) inveniuntur fontes juxta littus maris, bitumen nigrum picis instar emittentes, gravis odoris, quo Indi in morbis frigidis utuntur; Hispanis servit picandis na- 40 vibus, (quia picis navali similis est,) sed sebo admisto, ut melius induci possit. Veterum *Naphtam* esse puto, cujus duos fontes *Babylone* reperiri *Posidonius* refert, albæ & nigræ. Nos hoc bitumine utimur in uteri morbis, quod eum suffocatione liberet, naribus admotum aut vulvæ inditum. Calidum est in secundo gradu, & humidum in primo. *Oviedus* item illius meminit lib. xvii cap. viii. & licet non neget interdum fluere, tamen ut plurimum per frustra effodi tradit.

In australi porro Insulæ latere, *Sancti Spiritus* xl aut l. domorum vicus verius quam oppidum, l. & amplius leucis ab urbe *S. Iacobi* versus occidentem, aliquot leuc. à littore, in agro fæcundissimo & amœno, ad ripam amnis haud admodum lati, quem *Saas* aut *Sasse* ab incolis vocari audio, non nisi minoribus navigiis navigabilem: qui à *S. Ja-* 50 *cobo*, *Bayamo* & portu *Principis*, *Habanam* petunt, hic transire consueverunt.

Her. d. 1.
l. 10. c. 8.

Ad eandem plagam, olim *Trinitatis* oppidum floruit, ab eodem Velasquio conditum, ix aut x leuc. à portu *Xagua* versus ortum, Indorum pagis tum toto illo tractu frequentissimis; sed propter portus incommoda & crebra naufragia, locus pene desertus est, & hodie solo portus nomine notus.

C A P. XII.

H A B A N A principale hujus Insulæ oppidum & Portus.

SVperest ut de *Habana* dicamus, quod oppidum situm est ad septentrionalem Insulæ plagam ex adverso *Florida*, *xxiii* (ut peritissimi naucleri tradunt) aut circiter gradibus ab *Æquatore* versus septemtriones. Portus maxime memorabilis, natura pariter atque industria ita factus atque munitus, ut insuperabilis à multis judicetur. Quippe angustissimis faucibus, sed fatis alto alveo, nec ita brevi, oceanum admittens, intus se in amplissimum sinum diducit, lateribus utrimque sensim recedentibus & cubito rursus coeuntibus, mille & plurium navium capax, & adversus incerta ventorum subitasque procellas, à montibus qui ambiunt ita defensus, ut sine funium aut anchorarum subsidio, tanquam in gremio tutissime conquiescant. Faucibus autem bina promontoria utrimque incumbunt, totidem validissimis castellis ita munita, ut quantavis grandi classi facile aditum impediunt. magna in iis ænearum machinarum bellicarum vis, & præsidium militare satis validum; in Orientali autem latere infra castellum turris eminent, in qua perpetuo excubitores agunt, qui naves ex alto advenientes facile dignoscunt, & notis indicibus, numerum illarum præsidiaris atque oppidanis veluti è specula annunciant. Ipsum quoque oppidum firmissimo castello defenditur, nullis præterea mœnibus cinctum. Tertium autem hoc castellum longe maximum est, & navibus ingredientibus per angustas fauces è directo ita oppositum, uti proram (quem admodum bina illa ipsarum latera) valide concutere possit. Omnes Hispanorum classes, quæ è continenti *Americæ australis*, *Nova Hispaniâ*, atque insulis, variis mercibus & opulenta auri argentique gaza onustæ revertuntur, huc se solent recipere, & aquandi, commeatusque necessarios comparandi gratia tantisper hic subsistere, donec omnes aut saltem pleræque convenerint; dein mense Septembri (neque facile tardius) aut conjunctæ aut in duas classes divisæ, per *Bahamæ* fretum in oceanum septentrionalem penetrant & Hispaniam petunt. Urbem præter præsidiaris (quorum numerus incertus est, licet Rex mille militibus ut plurimum stipendia submittat) circiter trecentæ familiæ Hispanorum incolunt, multique Lusitani, & ingens servitorum numerus. Gubernator totius Insulæ, cæteri que regii ministri hic perpetuo fere agunt. Quid multa? non modo cæteris hujus insulæ, sed & omnibus pene *Americæ* oppidis, tum portus amplitudine & securitate, tum divitiis & commerciorum frequentia facile antecellit. Vicinæ silvæ magnam optimorum lignorum copiam subministrant, quibus ad naves fabricandas utuntur, utili compendio, nisi cætera quæ ad naves armandas requiruntur, fere omnia aliunde petenda essent, atque adeo ex ipsa Europa. Metalla denique æris haud procul ab hoc oppido tentata, sed frustra; aut fallente vena, aut operarum inscitia, aut denique impensâ fructum longe excedente.

C A P. XIII.

40 *Portus & ora maritima Insulæ Cubæ qua Austrum adspicit.*

ORAM maris ab australi latere & portus *S. Jacobi* ordiemur, & quidem qua vergit in occidentem recto ductu ad promontorium *S. Crucis*. Ad hanc plagam aliquot stationes sunt, & portus minime prætereundi, quorum primus *Guama Sevilla* nautis appellatur, ad radices montium quos supra *Sierras de Cobre* appellari diximus; huc olim nostrates se recipere solebant, antequam Hispani severo admodum edicto cum nostris aut aliis peregrinis negotiari vetarentur; hic piscatores *S. Jacobi* testudines captas subducere, exenterare, & ad solem siccare consueverunt; denique aptissimus est locus piraticæ stationi. Sequitur ad eandem plagam *porto Portillo* sinus haud magnus, inque ipsis faucibus atque gremio tres ad minimum orgyas altus: & haud longè ab hoc mons præalto vertice, conspiciendus, vulgo *el gran Tarquino*, à quo ad promont. *S. Crucis* xxx, & alter mons paulo submissior, præ cæteris tamen à lōginquo conspicuus (minor *Tarquino*) à quo ad idem promont. xii leuc. numerantur: utrumque montem interjacet portus *S. Spiritus* xx leuc. à portu *S. Jacobi* versus Favonium, ut Herr. numerat.

50 Ipsum promont. æquali & gracili collo productum in altum, humilique luco virens facillime dignoscitur; ab illo breviter quædam descendunt in mare, navigantibus caute vitanda: quem grad. latitudinis attingat, inter authores controversitur, alii ad gr. xix.

& triginta aut ad summum XL scrupul. alii ad vigesimum gradum referunt, inter quos est Herrera & nautica aliquot itineraria, quod in tabula nostra secuti sumus. Superato hoc promontorio, ora se versus boream subducens ingentem facit sinum, variis quidem portibus & stationibus opportunum navigantibus; & frequentibus commerciis olim à nostratibus usitatum, sed ob crebra vadorum brevia, & innumera pene scopulos & non paucas insulas, infidum: Insulas has vocant *Caios* cum singulis agnominibus, quæ hic enumerare longum foret. Porro hic littorum versus boream flexus, præter ignobiles aliquot portus, stationes, recessus & minora promontoria; ad ipsum oræ sese rursus versus occasum sinuantis cubitum, stationem habet celebrem, quam *Mançanillam* vocant, ubi naves objectu minoris insulæ ab austro 10
tutæ in anchoris consistunt.

Ad annum cIo Io cvi commercia satis tuto à nostris hic exercita fuerant, tum tandem armata manu & non levi damno inde pulsi sunt, egregio tamen prius virtutis Belgicæ specimine edito; nec Hispanis incruenta victoria fuit, quippe nostratium prætorix, quam *Abrahamus de Verne* ducebat, cum Hispanorum subprætorix tam acre & pertinax certamen fuit, donec ambæ pulveris tormentarii vi rumperentur atque dehiscerent. Plures in eodem sinus Baiamensis gremio stationes sunt, & inter alias *Iqueteo*, tenuis amnis & minorum tantum navigiorum capax, bubulorum tergorum commercio dives: & *Boye* in exiguo maris recessu; non procul inde Cauto fluvius exit, aliique minores amnes. 20

Hinc jam ora rectâ in occidentem tendit, cui ingens insularum numerus præten- ditur, & mare ipsum est vadofum, multis canalibus & alveis veluti fibris intercisum, *Jardin de la Reyna* vocant Hispani, ad altitudinem graduum unius & viginti: Ad portum Trinitatis hæ insulæ & scopuli pertingunt. Decem aut paulo plures leucas versus occidentem profectis *Xagua* occurrit, mirabilis, ut ajunt, portus, angustis etenim faucibus, amplissimus intro sinus, mare admittit, ad decem fere leucas in longitudinem patens, latitudō minor est, altis montium jugis undiquaque vallatus, ideoque adversus incerta ventorum egregie à natura munitus, tutissimam navibus stationem præbet, neque anchoras figere necesse est, funibus alligantur. Efferet plane singularis hic portus, nisi magno periculo adiretur. Hunc portum prætervectis duæ insulæ 30
parvæ obviæ fiunt, quas duas *Germanas* vocant, ad caput infidi, ob vadorum, insularum, cautiumque multitudinem freti, quod *Camarco* vulgo dicitur, & ab *Insula de Pinos* concluditur ad austrum: promontorium autem occidentale ejusdem Insulæ alium sinum aperit, ora se leviter inflectente, & juxta promontorium *de Corrientes* rursus emergente: promontorium porro hoc *de Corrientes* modice elevatur, albis arenis & viridi luco conspicuum, ad altitudinem unius & viginti graduum & XL scrupul. Hinc ad celeberrimum S. Antonii promontorium XII leuc. iter est, littore versus Corum inclinante.

Her. d. i.
l. 9. c. 4.

C A P. XIV.

Ora maritima & Portus Insulæ Cubæ, qua Septentriones respicit.

PROMONTORIUM S. Antonii hujus Insulæ extimum versus occasum ab omnibus qui hoc mare navigant, quam maxime observatur. Nam & ii qui Novam Hispaniam petunt, quique ab ea revertuntur, illud adire & secundum illud rationem cursuum suorum instituere consueverunt; Idem è continenti Australis Americæ redeuntes requirunt; denique omnes qui *Habane* portum petunt, illud è propinquo salutant. Est autem humile cornu & mari pene æquale, nec nisi densa arborum sylvula conspicuum; pone illud statio satis commoda, supra aquæ potabilis stagnum jacet, aquationi, ubi necessitas urget, peridoneum. Ab hoc promontorio littus se 50
primo leniter versus Boream subducit, importuosum & propter objecta vada & rupes, quas à similitudine *los Organos* nautæ vocant, navigantibus caute vitandum, velificatione paulo magis versus Corum instituta. Post illa littus versus orientem longo ductu porrigitur, multis promontoriis & sinibus incisum, quorum aliquot tutos portus aut stationes subministrant; inter quos alicujus nominis, quem vocant *de Cabannas*, novem milliar. ab Habana versus occidentem, tres ad minimum in recessu
orgyas

orgyas altus; & de Mariem sex milliar. ab Habana versus occident. cujus index mons supra verticem æqualis & mensæ in modum stratus, unde & illi nomen: aliique ad occasum Habanæ portus, de quo supra diximus.

Triginta autem vel ut rectius à nostratibus observatum, sedecim aut ad summum viginti ab Habana leuc. versus ortum, alius spatiosus portus occurrit, quem *de Matanzas*, id est, cædibus vulgo agnominant, ob causam quæ me adhuc latet, cum Habanæ portu neutiquam comparandus, sed tamen cæteris melioribus hujus Insulæ portibus non inferior, sinu satis profundo, & qui mare patulo ore admittit, amnem unum atque alterum in se recipiens; ideoque ob aquationis opportunitatem & com-
10 meatuum abundantiam crebro aditur. Mons præaltus & panis in modum fastigiatus, in plano alioquin solo, (unde *El pan de Matanzas* à naucleris appellatur) haud longe ab hoc portu ad occidentem juxta littus eminens, navigantibus viam ad ipsum demonstrat. Hactenus satis tuta omnia, sed ultra versus orientem tendentibus, mare vadofum & fervens, ora importuosa, & infinitis pene insulis, rupibus, arenarum pulvillis oblitum (*Jardin del Rey* Hispanis) quorum agmen claudit Insula *Obahava*. In alto brevia & dorsa pelagi objacent: inter utraque canalis modicæ altitudinis permeat, non nisi interdiu & magna cum cautela etiam à gnaris enavigandus.

Quinquaginta circiter leuc. à Matanza versus ortum, portum de *Iucanaca* constituit *Herrera*, juxta ejusdem nominis cornu; duobus & viginti gradibus & triginta
20 scrupul. ab æquatore versus arctum, ut observat *Oviedus*. d. l. 9.
c. 4.

Octo ab hoc leuc. versus eandem plagam distat (*Herrera* authore) portus *Principis*, à quo littus se leviter inflectit versus Eurum, & mare nunc in sinus admittens, rursusque promontoriis leniter in altum projectis excludens, porrigitur ad portum *Baracoa*. Multæ insulæ toto hoc tractu jacent, quas consulto prætereo, quia earum nomina, situs, intervalla, haud satis accurate à scriptoribus produntur, neque satis bene convenit inter illos, qui cursuum rationes & itinerum ductus exposuerunt.

A portu *Baracoa* ad promontorium *Mayzi*, ultimum huius Insulæ versus ortum x aut
30 xii leuc. numerantur. Hoc superato littus ad occidentem convertitur, & aliquot promontoriis & sinibus effectis, ad portum *S. Jacobi*, unde initio digressi sumus, nos reducit. Atque hactenus de portibus atque ora maritima diximus, nunc & minores quædam Insulæ quæ *Cubæ* objacent aut adjacent, explicandæ.

A promontorio *S. Crucis* versus Zephyronotum navigantibus, Insulæ *Caymanes* (ita
40 crocodylos vocant barbari) obviæ fiunt: tres numero. Harum prior & minima distat à dicto promontorio circiter viginti septem leuc. ab æquatore, uti à nostratibus notatur gradus novendecim & quadraginta quinque scrupul. ab hac ad mediam sunt sex leucæ, ea etiam proprio nomine *Braccas* appellatur, humilis & ponto pene æqualis, quinque milliaria ambiens; plurimæ testudines marinæ solent ad hanc annatare à Kal. April. ad exitum Septemb. distat circiter triginta milliar. à lamaicæ promontorio quod vocant *Negrillo*. Ab hac ad maximam (*el Gran Cayman* vulgo) sunt duodecim
leucæ; distat illa ab æquatore (uti à nostris observatum) novendecim gradus & triginta quinque scrupul. humili solo, & spinetis aspero; nulla hic animantia reperiuntur præter yguanas & peregrinum quoddam animalculum vulpeculæ non absimile, testudinum ovis victitans; quæ ad hanc Insulam immenso numero solent annatare à mense Maio ad Octobrem, ut fetus suos in arido excludant. facilis aditu, mari quod ambit satis alto, nec ullis rupibus brevibusve contaminato; sub australi latere juxta arenosum sinum commodam navibus stationem præbet. Porro hæ Insulæ incultæ penitus atque inhabitatæ sunt, & fere dulcium aquarum inopes, (nisi quod in majori alicubi reperiri aquam haud impotabilem à nonnullis traditur) paludibus salis & alta uligine maxima sui parte squallent.

50 Insula *de Pinos* australi *Cubæ* lateri objecta, & nonnisi vadoso freto ab ipsa divisa, x leuc. in longitudinem, vi aut vii in latitudinem patet; xlviii leuc. à majore *Caymanes* versus *Argesten*: duodecim à promontorio de *Corrientes* versus ortum. In medio Insulæ aliquot montes sese efferunt, ceterum plana & nemorosa & dulcium aquarum compos: inculta quidem & inhabitata, sed armentorum gregibus ob pabuli ubertatem abundans, quorum causa Hispani statis temporibus illam solent invisere: distat ab æquatore unum & viginti gradus versus Arctum. I. de Pinos.

JAMAICA.

CAP. XV.

Jamaica Insula situs, Urbes, Littora, Portus, alia.

AB Hispaniola ad Occasum, à Cuba ad Austrum jacet, quam Christophorus Columbus olim Sainct Jacobi Insulam nominaverat, nunc autem *Jamaica* nomine notior est: Medium illius decimus octavus latitudinis septemtrionalis gradus interfecat, licet *Herrera* & *Oviedus* de latitudine illius aliter scribant & inter
 10
 decimum septimum & octavum gradus includant. Viginti leucarum intervallo à Cuba disiungitur, totidemque ab *Hispaniola*, licet *Herrera* in Historia sua viginti quinque leucarum distantiam ab Hispaniola prodat, quam Hispani primis illis temporibus, quum Columbus à continenti Australis Americae rediens navem ad hanc insulam fregisset, duobus lintribus monoxulis, ausu quidem temerario, sed felici successu superarunt. Centum & quinquaginta leucas ambitu suo complecti creditur, quinquaginta leucas inter ortum & occasum producta, viginti aut paulo plures lata. Insula hæc præter cæteras cœli folique bonitate excellit, maxima sui parte plana atque campestris, quæcunque ad vitam humanam necessaria sunt, læta ubertate profundens: Equorum, taurorum, vaccarumque & porcorum benigna genitrix
 20
 atque altrix; frumentum quidem nullum aut parce admodum fert, sed illius loco Yucam, è qua Cassavi conficitur tanta sæcunditate, ut hæc cæterarum insularum horreum merito censerit possit. Gossypium hic largissima copia passim crescit (unde & textura pannorum hic potissimum viget) uti & alii fructus, quos aut naturæ conditor ab origine huic benigne admodum tribuit, aut hominum industria & diligentia aliunde importavit. Quum primum Hispani hic appellerent, à multis barbarorum millibus colebatur, qui jam diu & crudelitate dominorum & sua ignavia defecerunt.

Pauca in hac insula sunt oppida pro tanta claritate, neque admodum frequentia: Omnino tria hodie numerantur, eorumque præcipuum *Sevilla* ad septentrionalem Insulæ plagam, ab exordio illius versus occidentem, haud longe à mari: hic Cathedralis Ecclesia, Abbatia titulo insignis, & vel potissimum Abbatis sui Petri Martyris
 30
 Anglery, non indiligentis rerum Indicarum scriptoris nomine nobilitata. Proximum illi ad orientem nec amplius undecim leucarum itinere à priori distans, oppidulum *Melilla*, naufragio Columbi insigne, quum è *Veragua* infausta navigatione hic appelleret. Tertium oppidum *Oristan* ad australem Insulæ plagam, haud longe ab occidentali illius capite jacet, quatuordecim ab oppido *Sevilla* leucis. Urbis autem *de la Vega*, à qua olim Columbi ducum nomen sortiti, aut aliarum coloniarum, quarum adhuc hodie nomina nonnullæ tabulæ geographicæ servant, vix ulla hodie memoria superat.

Angli anno cIo Io xcvI Antonio Sherleio Equite ductore, principali urbe intercepta maximam Insulæ partem subegerant, sed haud ita dudum obtinuerunt,
 40
 sponte sua illam deferentes.

Littus hujus Insulæ qua maxime in orientem vergit, promontorium in altum producit, *Moranta* nomine, à quo littus paulatim recedit versus Libonotum & aliquot sinibus mare admittit: Deinde directe progreditur in occasum, ad promontorium usque *de Falcon*, à quo rursus ad Corum convertitur, usque ad promontorium *del Negrillo*, quod extremum jacet ad occidentem: hinc rursus littus ad Orientem revertitur, atque in hac septentrionali plaga varias habet stationes & portus, quorum præcipuus *Sevillæ* adjacet, proximus autem *Melillæ*, decem à priori leuc. versus
 50
 Ortum: tertius decem item leucarum intervallo *Ianta*, totidemque à promontorio *Morantæ* versus occasum, ut *Herrera* annotavit: *Oviedus* his addit *Anton* & *Quiagata* portus, incertis intervallis.

Porro hæc Insula quum soli ubertate, sylvarum amœnitate, & omnium rerum copia facile cum cæteris certet, tamen propter portuum paucitatem, stationumque incerta difficilis aditu judicatur: quamplurimi enim scopuli, & insulæ propter crebra vadorum brevia naufragiis infames, aut adjacent aut objacent: vicinissimæ nec ultra
 quin-

d. r. l. 6.
c. 3.

l. 18. c. 1.

quinque leucas versus meridiem ab ea disjunctæ *Hormigæ* infidiosæ cautes: deinde *Vivora*, insulæ aliquot parvulæ, cæcis rupibus & vadis circumdatæ, septem à Iamaica leucis versus austrum: Longius distat *Serrana* ad altitudinem quindecim graduum, tribus quatuorve insulis constans, vadoso & scopuloso in circuitu mari, nec nisi cum pernecie navigantium adita; dehinc *Serranilla* à *Serrana* versus *Argesten*, aliquot alveis interfecta, & ab *Euro* in *Corum* extensa ad altitudinem quindecim graduum & triginta scrupulorum, non minus quam prior frequentibus vadis & cautibus undique vallata: Longinquiora discrimina non commemoro, & *Continenti* propiora, licet non minus quam jam dicta, hoc mare fulcantibus metuenda sint. Ad oram autem borealem, nequa pars periculo vacet, scopulus objacet, quem haud vana monentes naucleri *Abre-Oio* appellant.

Atque hæc de Iamaica dicta sunt, qua, nisi tam difficilis aditu judicaretur, quum loco pene medio inter *Majores Insulas* & *Americæ australis* continentem posita sit, nulla alia navigantibus opportunior esse posset.

LVCAYÆ INSVLÆ.

CAP. XVI.

Lucayarum Insularum situs & qualitates.

MINORVM Insularum ingens, sed incertus est numerus, quarum illæ, quæ Hispaniolæ atque Cubæ ad septentriones prætenduntur, uno nomine vulgo *Lucayæ* appellantur, ab illarum maxima atque extrema versus Arctum: alii easdem in tres classes distinguunt, quarum priori comprehendunt eas, quæ ab *Insula Bahama* atque illius celebri freto versus Orientem exporriguntur; secundâ illas, quas vulgo *Organa*, *Martyres* & *Caios* communi vocabulo appellant, quæ quum fere scopuli sint aut arenosæ insulæ, pelago ut plurimum æquales, navigantes facile decipiunt, & iisdem non raro perneciem adferunt: Tertia deniq; *Tortugas*. Nos de iis secundum literarum ordinem dicemus, seriem illarum atque connexionem *Tabula geographica* ostendit.

Abacoa in medio vadorum atque brevium, quibus ab insula *Bimini* nomen inditum, duodecim leuc. longa, dimidio minus lata.

Achecambey præcedenti proxima ad orientem, incertæ magnitudinis, nec *Antonio Herrera* non nisi semel in historia commemorata.

Amaguaio à *Ianne Poncio de Leon* inventa juxta *Yagunam*.

Amana vel *Amaguana* ab insulis *Caycos* pene ad *Corum* sita, cujus magnitudo à scriptoribus non proditur.

Bahama tredecim leuc. longa & octo lata, ut *Herrera* testatur, à qua freto nomen, omnium quæ in novo orbe reperiuntur, rapidissimo; quippe fluctus tam pernecie cursu inter *Floridæ* continentem & objecta vada atque insulas versus arctum sese evolvit, ut ventos & navigia plenis velis frustretur. Viginti octo gradus ab æquatore insulam distare volunt. Fretum autem *Bahamense* patet in latitudinem quidem sedecim leucas, in longitudinem autem à promontorio *Floridæ* versus arctum quinque aut sex supra quadraginta.

Bimini in medio vadorum & brevium, quibus nomen dedit, quinque leucas longa; à *Ioanne Poncio* olim studiose quæsitæ, egregio credulitatis *Hispanicæ* argumento, nam ab *Indis* sibi persuaderi passus erat, in ea fontem reperiri, cujus hauustu senes juventam postliminio recuperarent: *Insula* alioquin, si *Poncio* credimus, & sylvarum opacitate amœna, & dulcium laticum scaturigine irrigua.

Caycos insularum aliquot veluti orbis, crebris intercurrentibus alveis & vadoso versus ortum longe lateque mari: quarum una, quæ reliquas magnitudine superat, per excellentiam *Caios* appellatur: *Belgæ* nostri qui anno *MDLXXIII* hic in anchoris constiterunt sub latere quod aquilones spectat, stationem satis laudant: mare haud longe à littore x aut xii orgyas altum, ubi paulum recesseris ita profundum, ut nullæ anchoræ sidant. Salis abunde hic reperiri à *Lusitanis* traditum fuit, id ante paucos annos *Anglos* & nuper *Nostrates* decipit, nam studiose investigantes, tam in majori quam

quam vicinis aliquot minoribus insulis, ne micam quidem salis invenerunt, licet lacunas quidem & areas salis coagulando idoneas, quamplurimas offendissent: harum insularum maxime orientalis distat ab æquatore unum & viginti grad. & viginti sex scrupul. occidentalis autem scrupul. quinque & quadraginta.

Ciguateo ab Insula Lucayoneque ad orientem, & altitudinem septem & viginti graduum (ut Herrera tradit) viginti quinque leucas ambitu suo complecti dicitur.

Conciva parva insula, haud longe à Caycis, & haud dubio illarum una, ad ortum ab Amana.

Curateo, haud multo major, australi Ciguateo lateri objecta ad altitudinem sex & viginti graduum, ut Herrera tradidit: ut nostri nuper observarunt, distat à Guanima circiter octo milliaria versus Corum, ab æquatore sex & viginti gradus & decem scrupul. hic dulces aquæ in stagnis reperiuntur.

Her. d. r. *Guanabani* omnium insularum novi orbis primò à Christophoro Columbo inventa, & *S. Salvatoris* nomine signata, ad altitudinem viginti quinque graduum & quadraginta scrupul. arboribus opaca, nec dulcium scaturiginum inops; gossypii, prout & aliæ multæ, ferax: habet & portum commodum sub latere septentrionali, qua vergit ad occasum. Nostrates qui nuper adierunt, testantur, abesse à Triangulo versus Corum milliaria sedecim, ab æquatore gradus quatuor & viginti, scrupul. quinquaginta, nihilque jam ferre præter Palmitos & fruticeta.

Guanima præcedenti versus Corum proxima, & non nisi septem leucarum intervallo distata, Columbo quum primum illam adiret *S. Maria de la Concepcion* nominata: abest (uti à nostris observatum) ab æquatore quinque & viginti gradus, & quadraginta scrupul. patetque in longitudinem inter Eurum & Corum milliaria duodecim, undique rupibus & vadis cincta: solo interius fertili & amœno, nec dulcium aquarum inope.

Guatao distat à Curateo decem milliaria versus Aquilonem, orientalis illius pars abest ab æquatore viginti sex gradus & quadraginta quinque scrupul. occidentalis viginti septem grad. & pauca scrupul. qua patet in longitudinem inter ortum & occasum minutis insulis, rupibus, & vadis incincta.

Lucaioneque sive *Tucayoneque* (utroque enim nomine notatur) harum insularum maxima & extrema; inter vigesimum septimum & octavum latitudinis septentrionalis gradus, in longitudinem producta, nec hætenus nisi solo nomine satis nota.

Macarey ad altitudinem viginti graduum prodit Herrera (in quo tamen ipsum falli non est dubium) vadoso ambitur mari & frequentibus brevibus infido.

Manegua ad altitudinem viginti quatuor graduum & triginta scrup. juxta Amaguayo, uti ab Herrera collocatur. Nostrates observarunt illam à Tortuga, quæ Hispaniolæ objacet, versus arctum distare octodecim leuc. editamque esse & montosam.

Her. d. r. *S. Martha* ad Floridæ continentem sita, unam tantum leucam longa, & dulcium aquarum scaturigine, ut ferunt, rigua.

Martyres non tam insulæ quam scopuli, australi Floridæ promontorio objecti, ad altitudinem quinque & viginti graduum; occasum inter atque ortum seriatim collocati; nomen ab imagine inditum, quam ex alto prospicientibus ostendunt, quasi homines palis suffixos: infausti nominis omni haud male eventus respondit, crebris enim naufragiis & multorum exitiis infames sunt facti: horum scopulorum extimos ad orientem, nautæ *Cabeza de los Martyres*, id est Caput Martyrum, vocant, & ex eorum positu de progressu suo judicant; certissimum enim indicium est, rectum freti Bahamensis alveum ingressos, ubi caput hoc ad levam versus africanum reliquerint: sunt autem tres tumuli arenæ albicantis, pleni arbutis, eorumque medius ceteros duos magnitudine & convexitate præcellit.

Mayagvana distat ab æquatore viginti duos gradus & viginti quinque scrup. ab occidentali Insula Caicos versus Corum duodecim milliaria; inter Corum atque vulturum projecta, & circiter octo aut novem leucas longa, uti nuper à nostris observatum fuit.

Mimbres exigua insula (vel potius rupes) ad extremitatem brevium Bimini, nautis qui fretum Bahamense transeunt, inprimis cavenda.

Miraporvos, id est caue tibi, nomine à re ipsa quæsito, tres sunt insulæ trianguli in modum, inter vada & rupes dispositi, haud longe à Yumeto.

Polam insulam ad Floridae orientalem oram & altitudinem sex & viginti graduum & 30. scrupul. Poncii navigatio aperuit, cætera ignobilem.

Samana haud longe à Guanahani versus Eurum, triquetra forma, ad altitudinem viginti quatuor graduum, ut primis illis temporibus observatum, uti autem à nostratibus, distat à Mayaguana versus Corum duodecim milliaria, ab æquatore gradus viginti tres & viginti scrupul. patet in longitud. iv in latitud. unum milliar.

Saomoto quarto loco à Columbo inventa & Isabella dicta, nunc incognita.

Tortuga in primis memorabiles nautarum observationibus, septem aut octo sunt parvæ insulæ ab extimo Floridae cornu versus occidentem, veluti in orbem dispositæ, ad altitudinem, quinque & viginti graduum & paulo amplius. Habanæ portui triginta sex leucarum intervallo è directo oppositæ.

Triangulo insula distat à Samana versus Corum septendecim aut octodecim milliaria, ab æquatore paulum supra quatuor & viginti gradus; edito est solo, sed stationes habet valde intutas, & difficulter admodum potest adiri.

Veia minores aliquot insulæ inter vada & brevialia (*los Baixos de Babueca* vocant Hispani) consistit ad altitudinem octo & viginti graduum versus arctum, nisi forte hic fallatur Herrera, ut interdum alibi.

Yabaque haud longe à Maguana versus Corum ad altitudinem viginti duorum graduum & triginta scrupulorum, eodem Authore.

Ynagua decem leucas ampla, ad altitudinem unius & viginti graduum & aliquot scrupul. (ut à nostratibus observatum) ab insula Tortuga, quæ septentrionali Hispaniolæ lateri adjacet, versus Corum, nautis observanda, qui è portu S. Ioannis de porto Rico, versus Habanam navigant, secus septentrionale Cubæ latus, per veterem, ut vocant, Canalem; qui jam rarissime navigatur.

Yuma viginti leucas longa, octo lata, ad altitudinem viginti graduum & triginta scrupul. haud procul à Guanima versus africanum.

Yumeto à præcedenti ad Austrum sub ipso Cancri Tropico, quindecim, ut Hispani produnt, leucas in longitudinem porrecta.

Longe plures hic jacent Insulæ, sed tam incerti nominis & varii sitûs, ut referre pigeat: omnes autem hæc insulas aut certe plerasque, incolis refertas fuisse, quum primum Hispani duce Columbo illas adirent, scriptores rerum Indicarum uno consensu tradunt, nunc penitus sunt desertæ, indigenis omnibus ab Hispanis aliò traductis & ibidem laborum intolerantia, inedia & exquisitis suppliciis, extinctis; unde jam raro hæc insulæ, nisi præter propositum, adeuntur.

CANIBALES INSVLÆ.

CAP. XVII.

Canibalum Insularum situs & proprietates.

AB Orientali latere Insulæ S. Ioannis de porto Rico, ad Americae australis continentem usque, quamplurimæ minores insulæ arcuato ductu interius mare veluti claudunt, quæ ab indigenarum ingeniis Caribes & Canibales, id est Anthropophagæ vulgo appellantur; in quibus describendis eodem, quo supra compendio & ordine utemur.

Anegada ab Insula S. Ioannis versus ortum, à Saba duodecim milliaria versus Corum sita, ad altitudinem octodecim graduum, & triginta scrupulorum; patet in longitudinem circiter septem leucas; nomen à re inditum, æqualis enim freto est & vadoso undiquaque mari, navigantibus fallax.

Anguilla oblonga insula, sed angustissima, unde & nomen: sita est ad orientem Insulæ S. Ioannis, decem & octo gradibus & viginti quatuor scrupul. ab æquatore versus arctum: sterili solo & dulcium laticum expers, salinas tamen habet satis opportunas, sed modicas.

Antigua quæ & *S. Maria del Antigua* ad altitudinem sedecim graduum & triginta vel quinquaginta scrupul. inter Barbadam atque Deseadam medio veluti intervallo; sex septemve leucas longa & lata: accessu difficilis propter incerta vadorum; nostrates

tes qui casu ad hanc delati, hic anchoras fixerant anno cIo Io' cxxiiii & in terram descenderant, nihil se hic præter filuas & paludes & profundas uligines reperisse testantur; inculta quippe est & dulcium aquarum inops.

Avium insula, harum omnium pene intima & maxime occidentalis, sita est ad altitudinem quindecim graduum & quadraginta quinque scrupul. ponto pene æqualis, ideoque navigantibus infida.

Barbada ad altitudinem septendecim graduum & triginta scrup. à Monferrate versus aquilonem duodecim aut tredecim mill. ab Antigua versus arctum; & ipsa humilis, & vadoso in ambitu mari navigantibus infidiosa, à nostris tamen ut supra sine discrimine adita, sinu satis commodam stationem navibus præbente, sed nihil ab ipsis inven- 10
tum, quo operæ pretium foret illam adire, humili enim est solo atque effæto, circiter quatuor milliar. longa.

Barbados vel *Barbudos* omnium harum insularum pene extrema versus orientem, ad altitudinem tredecim graduum & viginti aut paulo plurium scrupulorum, inter aquilonem atque africanum in longitudinem exporrecta, forma ovali, & uti à nostratibus nuper observatum, circiter sedecim aut octodecim milliaria ambitu suo complexa, longeque major quam hætenus in Tabulis geographicis fuit expressa: solo admodum alto & Angliæ non absimili, septentrionali tamen parte altior, arboribus amœne virentibus ubique obsita. Littus orientale crebris recessibus, & procurrentibus vadorum brevibus intercisum: australe autem latus magnum maris sinum admit- 20
tit, stationem navibus per commodam præbens, ubi & modicus amnis in mare descendit. Solum nihil magni promittit, nisi quod abunde hic crescit arbor, cujus cortex *Gingiber* æmulatur, acrimonia insigni, (nostrates vocant *Cofse*;) folia illius obscure virent, anteriori parte rotunda; flores fert minutos & Sambuci instar in umbellam collectos, qui foliolis constant quinque, exteriori parte purpureis, intus aureis: Cortex lævis, & materies dura, interius subnigra, amat ripas & uliginosa loca. Plurimos porcos alit insula. Angli ab anno cIo Io' cxxvii coloniam ad hanc deduxerunt, & lucos eradicarunt ad Tabacci sementem faciendam; multas quoque arbores fructiferas, aurantias malos & similes aliunde importarunt.

S. Bartholomæi insula sita est ad altitudinem pene septendecim graduum: ab Insula 30
S. Martini versus Eurum, *Barbada* versus occasum, *S. Christophori* versus ortum: ambitu est satis spatiofo & solo editiori, sed accessu difficilis, ob vada & brevia quæ ipsam cingunt.

Beke vel *Bekia* cujus Hispani in suis commentariis non meminerunt, & quam à nostratibus primum aditam credo, tribus vel ut alii volunt, quinque leucis distat ab Insula *S. Vincentii*, decem pene milliaria ambiens, sinum habet unicum, insigne ad versus incerta ventorum latibulum; ipsa insula crebris arboribus opaca est & fertilibus campis; habitationi hominum non incommoda esset, nisi dulcibus aquis destitueretur: distat ab æquatore duodecim gradus & viginti quatuor scrupul. versus 40
Arctum, ab Insula *S. Vincentii* versus Eurum.

S. Christophori Insula, inter *Nieves* & *S. Eustatii* insulas media, ad altitudinem septendecim graduum & viginti aut triginta scrupulorum; patet in longitudinem inter Eurum & Corum milliaria circiter sex: latitudinis inæqualis, nam qua Corum adspicit, supra duo milliaria lata, ubi circiter quatuor mill. descendit versus Eurum magno sinu mare accipit & desinit in angustias. Solum montibus editum, sed maxime versus Corum, versus Eurum varias salinas habet. Superioribus annis Galli juxta atque Angli hic sedes fixerant, Tobacci colendi gratia (quod hic natum plurimum commendatur) & incolas anthropophagos omnes aut deleverant aut alio compulerant commigrare, insidiarum in advenas, ut ajunt, manifestos: quum à Toletano qui cum maxima Hispanorum classe hic appulerat, hanc deserere fuerunt coacti, sed utrosque 50
ad illam jam postliminio rediisse testantur nostri, rursusque colendis agris & Tobacco ferendo operam dare.

Deffeada ad altitudinem sedecim graduum & decem scrupulorum versus arctum, uti à nostratibus nuper accuratè est observatum: decem leucis à Guadalupe versus boream: sex aut septem à Marigalante: hæc insula Christophoro Columbo secundo ad has partes naviganti primo occurrit: ad hanc Hispani inde à Canariis insulis cur-
sus

sus suos solent dirigere: jacet inter Cæciam & zephyronotum, nuda arboribus & primo aspectu triemi similis, aquilonari sui parte depressior; à septentrionali in conum videtur assurgere; solumque nigricans, lineamentis quibusdam albis atque subrubentibus interstinctū apparet; mare ab hac parte vadofum & crebris rupibus vorticosum.

Dominica duodecim (ut Hispani tradunt) leucas longa, pauciores lata, ad altitudinem quindecim graduum & triginta scrupulorum, tribus circiter leucis à Martinino versus Corum; inter quem atque Eurum jacet; versus Corum elatior, & eminus conspicientibus bipartita videtur, propius accedentibus una: sinus commodas aliquot stationes præbent. Hanc insulam hodieque multi *Caribes* (ut vocant) incolunt; nudi agunt, totum corpus rubrica quadam tincti; humanis carnibus vescuntur, Hispanis maxime infensi, neque cuiquam satis fidi, nisi quum nocere non audent aut non possunt: comam tam viri quam fæminæ alunt; Regulum suum habent, cui parent, cultu corporis non nihil à cæteris distinctum. Tobacci feracissimum est solum, hanc herbam unice colunt & Europæis pro cultris, securibus, aliisque ferramentis vendunt. Fontes duo calidi hic celebrantur, quorum alter juxta fauces amplissimi sinus qui Corum spectat, haud longe à mari ad ripam amnis erumpit. Occidentale latus portum habet satis commodum & aquationi è fluviolo, viginti passus lato, qui ibidem exit, peropportunum; *Aguadam* vulgo vocant Hispani.

S. Eusthatii insula exigua est (licet Herrera ipsi decem leucarum ambitum falso tribuat) ab insula S. Christophori versus Corum; à Saba versus Eurum: ad altitudinem septendecim graduum & quadraginta scrupulorum, uti à nostris nuper accurate est observatum: assurgit in conum & è longinquo conspicientibus Sacchari panis videtur.

Granada continenti Americæ australis proxima, ad altitudinem duodecim graduum & quindecim scrupul. octodecim milliar. ab insula S. Vincentii versus Africum, quo intervallo minores aliquot insulæ sparsæ sunt, quas vulgo *Begos* vocant. Forma est semicirculari & ad lunæ renascentis modum: patetque in longitudinem inter arctum & austrum circiter sex milliar. ad utrumque cornu vix unum lata: cornu illius quod versus africanum protenditur, sinum concludit aquandi opportunitate in primis commendatum: tota insula densis lucis obsita est; solo nihilominus pingui & fœcundo, sed cancris quibusdam terrestribus obnoxio, qui sata & radices atrodunt: quanquam quidam malum hoc non ultra vicina littori loca serpere opinentur: plurimi quoque Armadilli (quod animal alibi describam) hic reperiuntur: à mense autem Junio ad Octobrem multæ testudines marinæ & non pauci Manati hic capiuntur. Incolunt Caribes, à cæteris insulanis neque moribus neque feritate diversi, qui tamen appellentibus quum nocere non possunt, varios fructus vendunt, cautius vitandi quum maxime blandiuntur, uti nostrates jam aliquoties cum suorum exitio sunt experti.

Guadalupe barbaris olim *Carucueira* dicta uti Martyr prodidit, jacet ad altitudinem sedecim graduum & quindecim scrupul. ut nostri satis accurate observarunt: à Desfleda versus occidentem: octo circiter milliar. inter aquilonem & africanum longa. latus quo africanum aspicit, in juga erigitur; quo vero orientem haud minus erectum, in fastigio planicie quadam sternitur; ab Austro ad septentriones, tenui alveo & non nisi cymbis & monoxylis lintribus pervio, veluti in duas insulas dispescitur. ad australem plagam alto mari & anchoris figendis peridoneo cingitur: Incolunt Barbari eisdem quibus cæteri insulares, Caribes moribus. Hic classes ex Hispania venientes hodie aquari solent atque in diversa discedere.

C A P. XVIII.

Reliquæ Canibales Insulæ, earum situs, & qualitates.

S. Lucia insula sita est tredecim gradibus & quadraginta scrupulis ab æquatore versus arctum, uti à nostris accurate observatum: ab insulis *Dominica* & *Martinino* versus austrum: valde montosa est: ad latus quo africanum aspicit, bini montes exiguo intervallo à se invicem discreti, incisus undiquaque rupibus in summam altitudinem surgunt, qui supra reliquam insulam è longinquo conspiciuntur. Incolæ nudi agunt, totumque corpus rubrica illinunt, faciem autem quibusdam lineamentis

C

ab

ab auribus ad oculos usque inducunt, crinibus nigri, moribus ut cæteri immanes. Solum fertile esse quidam observarunt, sed alii infæcundum asserunt & ideo ab incolis nuper hanc insulam desertam.

Marigalante quinque à Deseada leucis versus austrum, & totidem pene à Dominica versus boream; ad altitudinem quindecim graduum & quadraginta scrupulorum; plana fere & nemorosa, ita ut è longinquo intuentibus arbores mari innatare videantur: à barbaris, quales sunt cæteri insulares, crebro visitatur, an etiam habitetur, incertum est.

S. Martini insula ad altitudinem octodecim graduum & quindecim scrupulorum, ab insula S. Ioannis de Portorico ad orientem; octo aut novem milliaria ab insula S. Christophori versus Corum, ab Anguilla versus Eurum; ad arctum multis minoribus insulis, & ponto pene æqualibus obsita. Patet in longitudinem uti à nostris est observatum, quinque aut sex milliar. in latitudinem quatuor. Dulcium aquarum indiga, à nullis barbaris incolitur. Accessu haud ita difficilis, stationes habet ad occidentale latus satis opportunas, & aliquot salinas, præsertim unam grandem quæ duo milliaria ambire dicitur, absolutissimi salis feracem.

Matinino sive *Matilino* (ab indigenis *Madaninam* olim dictam & à solis fæminis habitatam Martyr testatur) ad altitudinem quatuordecim graduum & triginta scrupulorum, tribus circiter milliariibus ab Insula Dominica versus vulturum: tota consurgit in iuga, in medio autem tres colles præ cæteris eminent, quorum altissimus rotundiore apice pilei formam repræsentat, & à quacunque parte advenientibus primum conspicitur. Incolitur ab aspera atque inhumana gente, & præ cæteris harum insularum barbaris bellicosa: sed quam nostrates, quum superiori anno hanc lustrarent, sibi visam negant, an alio migraverint incertum.

Montferrate sita est ad altitudinem graduum pene septemdecim versus arctum; uti à nostratibus nuper observatum; à Guadalupe versus zephyrum milliaria undecim; à Rotunda versus Eurum quinque. forma est fere orbiculari, tria milliaria longa & pene totidem lata. duos habet arenosos sinus, qui stationes satis commodas navigantibus præbent; eorum alter etiam aquationem; ob fluviolum qui de montibus in sinum descendit, licet nonnumquam ab æstu marino oblimetur. Solo est elato, pingui & nemoroso ideoque & culturæ haud inepto.

Nieves quinque leucas ambitu complectitur, ad altitudinem septemdecim graduum & viginti scrupulorum versus Arctum; tribus circiter leucis à Rotunda versus Corum, septem à Montferrate; à S. Christophori insula unam versus Eurum: duo milliaria longa, media sui parte edita; denso arborum luco opaca, & dulcium aquarum torrentibus rigua: Dominicæ incolæ huc venandi causa ventitare solent. Fontes calidos hic reperiri ab Anglis accepimus, qui coloniam deduxisse ad hanc insulam anno 1610 cxxviii, dicuntur.

Rotunda vulgo *Redonda* ab insula Nieves versus Eurum; à Montferrate versus Corum sita, ad altitudinem septemdecim graduum & decem scrupul. & ipsa parva, orbiculari & media sui parte fastigiata, pene panis in modum: accessu facilis, mari circumquaque alto minimeque insidioso.

Saba ab insula S. Eustathii versus Corum, illaque paulo minor, sed rotundior, circa medium in conum consurgens, panis Sacchari æmulum: mari haud satis alto cingitur, nec tamen navigantibus metuendo, quum nihil discriminis occultet. sita est ad altitudinem septemdecim graduum & triginta quinque scrupul.

Sancta Crux, indigenis olim *Ayay*, ad altitudinem septemdecim graduum & viginti quinque scrupulorum uti à nostratibus accurate observatum, duodecim aut quindecim leucis ab Insula Joannis de porto rico versus Eurum. circiter octo milliaria longa; montes habet editos, & eminus videtur divisa, occidentali sui parte editissima; sub qua & commodam navibus stationem præbet: nemorosa est, sed dulcium laticum haud satis compos: inter arbores fructiferas sunt quædam, quæ fructum ferunt instar pomi viridis, quo manso, lingua hominibus ita inflatur, ut viginti quatuor horarum spacio omnis illius usus impediatur, nulla in polterum noxa; sponte enim tumor remittit. (*Macanillo* esse credo, quem fruticem jam ante descripsimus. Jaqua palustri, quæ hic abundat, non ante Solis exortum faciem lavare, cautio est, nam ita intumesceret ut visum

visum impediret; sole jam exorto, minus noxie est. Hæc Angli, utrumque suo damno edocti, nos monuerunt.

Santos tres quatuorve minutissimæ insulæ, exiguo intervallo disiunctæ; ab Insula Guadalupe versus Nothum, & inter hanc & Dominicam mediæ.

Sombrero à pilei figura sic dicta, parvula insula, ab Anegada versus Eurum ad altitudinem octodecim graduum & triginta scrupulorum in medio vadorum sita.

S. Vincentii insula, à S. Lucia versus austrum; à Barbados sedecim aut paulo plura milliaria versus Favonium; ad altitudinem tredecim graduum, ut postremo accuratè à nostris observatum. Figura est pene rotunda & insulæ Fetro, è Canariis uni, non ab-
10 similis, sex milliaria longa inter ortum & occasum. Solum est admodum fertile, ita ut etiam cannas Sacchari sua sponte producat, multis torrentibus & amniculis riguum. Secundum oram quæ occasum & africanum spectat, plures habet sinus & in iis stationes peropportunas; ubi & aquatio facilis & exscensus commodus. Incolis idem quod vicinis ingenium, iidem mores; statura sunt modica, socordes & de solo victu solliciti: & tamen, quod mirum, lintribus suis uniligneis ad Continentem, quæ nusquam minus triginta quinque milliariibus abest, trajiciunt & ad insulam suam remeant sine ulla nauticæ pixidis ope. Ab hac ad Granadam non nisi duodecim aut circiter leucarum iter esse à nostratibus superioribus annis est observatum, aliquot minoribus insulis interjectis (*Begos* vocant) de quibus nihil necesse est dicere.

o *Virgo Gorda* ab insula Saba versus Corum, alta atque rotunda, in fronte minorum Virginum locata. quæ decem aut duodecim numero, versus insulam S. Ioannis de Portorico atque in occidentem exporriguntur, altæ atque arboribus vacuæ; ad altitudinem octodecim graduum versus arctum; periculosæ dudum creditæ propter vada atque brevia, sed immerito, ut Angli testantur, quum alvei satis alti intercurrant & vel mille navibus stationem præbere valeant: piscium hic magna copia, neque minor volucrum. Nonnullæ ex his aut saltem succedaneis peculiaria nomina à navigantibus meruerunt, de quibus itineraria nautica sunt consulenda. Atq; hæc de Canibalum insulis dicta sunt, quarum pleræque desertæ, paucæ ad hunc diem ab Anthropophagis incoluntur, quædam denique ab Europæis coli cœperunt.

30 Monendi autem sunt qui hæc maria navigant, aut circa has insulas in anchoris hærent, ut studiose sibi caveant à pisce quodam hic familiari, ne se ipsos in summum periculum conjiciant: Piscis est congro forma & mole similis, cute intense viridi & elegantissime variegata, rictu patenti & dentibus acutissimis; caro detracta cute candidissima est & non ingrati saporis, verum qualitatis adeo virulentæ ut in summum discrimen atque adeo mortem conjiciat eos qui illam gustaverint; uti non modo Angli sed & nostrates suo periculo & damno nuper fuerunt experti.

BERMUDEZ INSULÆ.

40

CAP. XIX.

Bermudez insularum situs, cæli solique qualitates.

ABSOLUTIS majoribus, minoribusque insulis, quas hoc libro describere proposueram, ad continentem Americæ septentrionalis jam transeundum erat, nisi *Bermudez* insula retineret, quæ licet longissimo intervallo à præcedentibus distet, nec proprie ad hanc classem pertineat, tamen vix alibi commodius de illa agi posse video. Hæc insula jam à multis annis *Bermudez* nomine innotuit
50 à primi nimirum inventoris agnomine, & *Garza* quoque à navis titulo qua ille vehebatur; quod nomen tamen jam exolevit. Ea ad trigésimum tertium gradum latitudinis septentrionalis collocatur ab Herrera, ab Anglis autem qui altitudinem illius accuratius observarunt, ad trigésimum secundum & triginta scrupula. Mille fere leucis ab Hispaniæ littore versus occidentem abesse ab Herrera traditur, ab Anglis autem, accurata uti profitentur itinerum ratione inita, à Londino primaria Angliæ civitate tria millia & trecenta milliaria Anglica versus zephyro-
notum,

tum, à *Raonoack* denique Virginiae insula (de qua suo loco agetur) quingenta versus Eorum. Dudum Hispanorum aliorumque periculis & naufragiis infamis, anno quidem 1610 leviter; sed 1619 plenius Anglorum opera Europaeis cepit innotescere, sed casu, uti mox dicitur.

Hispaniarum Rex jam ab anno 1622 consilium ceperat, coloniam huc deducendi; suadebat enim situs opportunitas, nam aegre à classibus per fretum Bahamense in Hispaniam revertentibus, vitari potest: amplissima in hunc finem privilegia *Ferdinando Camelo* Lusitano eo tempore indulta, sed res successu caruit.

Obscurior itaque diu post hæc insula mansit, & non nisi tempestatibus & naufragiis in annalibus signata; donec anno 1633 simili infortunio *Barboterius* 10 navarchus Gallus hic navem frangeret, imprudentia naucleri sui eo deductus: viginti sex viri scaphæ & tabularum aliquot beneficio servati, ad insulæ hujus latus quod *Corum* spectat, evaserunt & inter illos *Henricus Majus* Anglus, qui hujus naufragii historiam cum qualicumque insulæ delineatione in lucem prodidit, postquam minori nave ibidem structa, inde cum cæteris evasisset.

Denique quum anno 1619, (navigatione ad continentem Virginiae tum apud Anglos imprimis fervente) *Georgius Sommerius* Eques cum navi sua fluctuum impulsu & ventorum violentia ad hanc delatus, navi scopulis illisa, cum suis in terram enataisset, non modo clarius innotescere, sed & magni fieri ab Anglis cepit: quam plurimi enim ex hisce in Angliam reduces, singulares hujus insulæ dotes immodice 20 prædicabant; à quibus hanc descriptionem accepimus.

Insula *Bermudez* in multas partes dividitur, oceano influente in varios sinus & pluribus alveis terram dissecante in multas insulas, quarum una cæteras magnitudine superat, omnes autem ita in cubitum flectuntur, ut semilunam forma referant: portus quidem varii, satisque idonei ab ipsis observati; aditus vero tantum unus, neque ille omni discrimine vacans, propter angustias canalium inter scopulos utrimque imminentes eluctantis; mare in ipsis faucibus tres orgyas, ubi finum intravit ad octo altum, tutissimam stationem, & adversus omnium ventorum injurias munitam præbet, ita ut anchoras figere vix opus sit, rudentibus ad arbores alligantur. Vorticofum in ambitu mare, optimorum tamen piscium foecundum. Porcorum aliquot gre- 30 ges hic inventi, quos jam olim ab Hispanis propagandi gratia fuisse relictos, dubium non est. Testudinum marinarum ingens numerus, inter prima edulia, quæ hæc insula per se hominibus præbet, numerantur: Avium variarum magna copia, præfertim littoralium & aquaticarum; inter eas quæ terram amant, prædicantur ardeæ & infinita minorum avicularum varietas; inter maritimas autem illæ, quæ in subterraneis cavernis, cuniculorum instar, nidulantur & ova sua ponunt, magnitudine & colore gallinarum ovis paria; ipsæ carne obæsa gratique nutrimenti. Inter arbores silvestres, ingentes *Cedros*; inter fructiferas imprimis laudant palmitos, moros & quæ fructum quendam ferunt pyro haud abfimilem eleganti colorum varietate distinctum, & veluti maculis sparsum, à quo ipsi nomen ab Anglis impositum: inter di- 40 vitias, unionum copiam celebrant, quas tamen videre nondum contigit, & ambar griseum. Cete ingentia à Ianuario mense ad Majum usque vicina maria frequentant, quorum captura levi impendio & magno emolumento tentari posset. Atque hæc quidem ab istis, postquam navi è cedrinis tabulis compacta, in patriam rediissent, in vulgus disseminata; quæ cæteros Anglos facile permoverunt, ut colonias eo deducerent; sed antequam de illis agam; reliqua insulæ persequar.

Hæc insulæ cautibus & rupibus, partim cæcis, partim æstu relabente extantibus longe lateque in altum projectis, circumdatæ sunt, versus singulas pene mundi plagas; neque supra duos accessus habent, eosque aditu perdifficiles, præterquam iis quibus penitissime noti sunt, quos Angli jam adversus hostiles incursus communive- 50 runt; ipsum quoque littus cautibus oblitum, solis ardore & ventorum sufflamine ita induratis, ut undarum illidentium violentiæ minime cedant, aut à fluctibus deterrantur.

Solum diverfi est coloris, & substantiæ inter arenam & argillam mediæ; roscidum deterius, subalbicans & nigricans mediocris foecunditatis; subfuscum maxime fertile judicatur, nam ubi duos aut tres pedes suffoderis, albicans & petrosa humus subjacet, durior

durior quidem calce, sed mollior saxo, spongiosa & multis foraminibus, instar pumicum, pervia, aquarumque capax, huic radices arborum innexæ nutrimentum & incrementum debent; roscido solo durior & solidior humus subjacet, ideoque & infœcundior est. Dulces latices subministrant putei passim effosi: nam nulli hic fontes, nulli amnes aut torrentes reperiuntur.

10 Cœlum ut plurimum hic serenum; aër temperatus, modice humidus & calidus, adeoque salubris: fruges & arbores aliunde huc translatae facile succrescunt; licet fructus omnes non æque semper maturescant, propter majoris caloris defectum. Maizium bis quotannis feritur, semel mense Martio, quod Julio colligitur: iterum-
 20 que Augusto, quod sub ingressum Decembris. Nives hyeme hic admodum rara, uti & glacies, nec minus æstate infrequentes immodici æstus, altanis ventis aërem refrigerantibus: crebra tantum fulgura atque tonitrua ingruunt, nec tamen hominibus aut animantibus damnosa. Venenata animantia nulla hic hætenus deprehensa, ne aranæ quidem noxiæ quas hic admodum pulchras & variis coloribus eleganter distinctas reperiri scribunt, quæ æstate ita validas telas nent, ut minores aviculæ illis irretiantur. Culices & muscæ hic satis molestæ; nec minus formicæ, etiam fructiferis arboribus. Inter herbas uni tantum, quæ instar hederæ arbores complectitur, aliquid venenatæ qualitatis inesse, sed admodum debilis, adhuc compertum. Inter saxa & scopulos haud longe à mari abunde crescit planta, quam Nuchtli
 30 & Tunam ad continentem novi orbis appellant, de qua preciosa illa Cochinilla in nova Hispania & alibi colligitur; hic præter fructus agrestes nihil fert: sed de hac planta alibi plura dicentur.

C A P. XX.

Colonia Anglorum in Insulis Bermudez.

30 **A**NNO demum cIo lOcXII, quum certa nobilium & mercatorum societas speciale privilegium à Jacobo magnæ Britannia Rege impetrasset, coloni in has insulas deduci cæperunt, numero primum sexaginta sub præfecto *Richardo Moro*, & paulo post plures. Huic præfecto prima cura fuit, aditus adversus hostiles incurfus munire; octo aut novem munimenta variis locis excitata & majoribus tormentis instructa, ubicunq; hostium accessus ullo modo timeri poterat. Triennium in hisce operibus infumtum: sed toto illo tempore coloni gravissimum damnû passi sunt ab immensa gli-
 40 rium multitudine, quæ è navibus in terram delatæ, tantum subito incrementum cæperant, ut sata omnia vastarent; neque ulla hominum industria huic malo obviam iri potuit, tandem uti succreverant, subito interierunt.

Moro successor datus *Daniel Tuckerus*, qui anno cIo lOcXVI ad Insulam appellens, 1616. summam diligentiam nec minorem industriam in agris colendis, arboribusque (quas
 40 plures ex novi orbis insulis advexerat) disponendis adhibuit. Agri ab ipso dimensi & colonis pro familiarum amplitudine distributi, ut jam proclive ipsis esset & victum sibi parare & merces cum appellentibus commutare. De Tabacco colendo præcipua cura fuit, cujus herbæ, non dicam usus, sed abusus, non modo in Anglia, sed & in Belgio nostro & alibi insanum in modum jam adolevit.

Tuckero anno cIo lOcXIX successit *Butlerus*, qui supra quingentos colonos quatuor navibus traduxit, nec pauciores in Insula invenit, quibus adhuc plures postea accef- 1619. serunt. Insulæ in certas tribus & municipia divisæ, omniaque ad Reipublicæ Anglicanæ formam composita, quæ hic minutim referre nimis longum foret.

50 Butlero discedente ex insulis, jam decem munimenta structa erant & duabus supra quinquaginta bellicis machinis instructa; coloni numerati mille quingenti. Successit *Iohannes Bernardus* anno cIo lOcXXII, qui intra quadraginta dies postquam appu- 1622. lerat, vita functus, magnum sui desiderium apud colonos reliquit. *Woodhusius* huic submissus, quid rerum gesserit mihi non constat; jam ab anno cIo lOcXXIII has insulas tribus Anglorum millibus habitatas fuisse, ab authoribus constanter proditur. Quod sane cuivis qui Angliæ dotes noverit, mirum videri poterit, quum hæ insulæ nec cæli nec soli bonitate cum illa ullo modo sint comparandæ.

Antequam huic descriptioni finem imponam, memorabile aliquot Anglorum facinus hic nequaquam est prætereundum: Anno quippe 1610, quinque Angli, cymba vix trium doliorum (horum enim numero navium magnitudo vulgo æstimatur) vasto illi & fluctuoso oceano, temerario certe ausu, sese committentes, quadraginta duobus diebus, ingens illud mare trajecerunt, & ad Hyberniam incolumes appulerunt: quod licet indubitabili testimonio ab Anglis scriptoribus confirmetur, ab iis tamen, qui fluctuosi hujus oceani discrimina, & itineris longitudinem ad animum revocabunt, difficulter admodum credetur; nos ea qua accepimus fide, referimus.

Hæ insulæ denique ob frequentia vadorum brevia, & rupes, sævasque tempestates quæ plerumque circa eas solent ingruere, studiose non modo ab Hispanis, qui per fretum Bahamense redeunt, sed & ab Anglis & à nostratibus, quum illud mare navigant, vitari solent; ideoque naucleri cursus suos sollicite instituunt, donec certa computatione deprehenderint, se citra vel ultra illas jam proventus esse: nam si secus faxint, aut in calculo suo fallantur, vel ingens discrimen vel certam perniciem incurrunt.

Atque hæc de insulis oceanicis dicta sunt, nam cæteras, quæ breviori trajectu à continente absunt, una cum provinciis quibus objaacent aut adjacent, describam; nunc ad Continentem me accingo.



NORD

NOVA FRANCIA et REGIONES ADIACENTES S.



ZUYD

